

သတိဝဋ္ဌာန်

(သန့်စင်ရေး)

က စ ခ ကြ ဝ င် : က ညှိ : ခ အ လ ခ် ၊

ခေါက်ကမ်းလွင် (ပဏ္ဍိတ)

“ နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ”
ဘူရား၊ တရား၊ သံဃာ၊ မိဘ၊ ဆရာတို့အား ဤဓမ္မစာစုဖြင့်
ရှုသေခွာ ကန်တော့ပါ၏။

သတိပဋ္ဌာန်
(သို့မဟုတ်)
တစ်ကြောင်းတည်းသောလမ်း

ဒေါက်တာစိုးလွင် (မန္တလေး)

မာတိကာ

ပထမ ဘိက္ခုသုတ်	- ၃
မဟာသတိပဋ္ဌာနသုတ်	- ၅
သတိပဋ္ဌာန်လေးပါး	- ၅
ကာယာနုပဿနာ	- ၆
ဝေဒနာနုပဿနာ	-၁၃
စိတ္တာနုပဿနာ	-၁၅
ဓမ္မာနုပဿနာ	-၁၇
နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ်	-၃၀
စတုဓာတုဝဝတ္ထာန် ကမ္မဋ္ဌာန်း	-၃၉
သညာသိ-ဝိညာဏ်သိ-ပညာသိ	-၄၂
စတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာန်း	-၅၀
သောတာနုဂတသုတ်	-၅၆

မဟာဝဂ္ဂသံယုတ်ပါဠိတော်

ဒုတိယဝဂ်

ပဌမ ဘိက္ခုသ္မုတ်

ထိုအခါ များစွာကုန်သော ရဟန်းတို့သည် မြတ်စွာဘုရားထံသို့ ချဉ်းကပ်ကုန်၍ မြတ်စွာဘုရားကို ရှိခိုးလျက် တစ်ခုသောနေရာ၌ ထိုင်နေ ကုန်ပြီးသော် မြတ်စွာဘုရားအား ဤစကားကို လျှောက်ကုန်၏-
“အသျှင်ဘုရား -တစ်မျိုးတည်းသောတရားကို ပွားများအပ် ကြိမ်ဖန်များစွာ ပြုလုပ်အပ်သည်ရှိသော် တရားလေးမျိုးတို့ကို ပြည့်စေ၏။ တရားလေးမျိုး တို့ကို ပွားများအပ် ကြိမ်ဖန်များစွာ ပြုလုပ်အပ်ကုန်သည်ရှိသော် တရား ခုနစ်မျိုးတို့ကို ပြည့်စေကုန်၏။ တရားခုနစ်မျိုးတို့ကို ပွားများအပ် ကြိမ်ဖန် များစွာ ပြုလုပ်အပ်ကုန်သည်ရှိသော် တရားနှစ်မျိုးတို့ကို ပြည့်စေကုန်၏။ (ဤတရားမျိုးသည်) ရှိပါသလော” ဟု (လျှောက်ကုန်၏)။

ရဟန်းတို့ - ‘တစ်မျိုး’တည်းသောတရားကို ပွားများအပ် ကြိမ်ဖန် များစွာ ပြုလုပ်အပ်သည် ရှိသော် ‘တရားလေးမျိုး’ တို့ကို ပြည့်စေ၏။ ‘တရားလေးမျိုး’ တို့ကို ပွားများအပ် ကြိမ်ဖန်များစွာ ပြုလုပ်အပ်ကုန်သည် ရှိသော် ‘တရားခုနစ်မျိုး’တို့ကို ပြည့်စေ ကုန်၏။ ‘တရားခုနစ်မျိုး’တို့ကို ပွားများအပ် ကြိမ်ဖန်များစွာ ပြုလုပ်အပ်ကုန်သည် ရှိသော် ‘တရားနှစ်မျိုး’ တို့ကို ပြည့်စေကုန်၏။ (ဤတရားမျိုးသည်) ရှိသည်သာတည်းဟု (မိန့်တော်မူ၏)။

အသျှင်ဘုရား အဘယ်တစ်မျိုးတည်းသော တရားကို ပွားများအပ် ကြိမ်ဖန်များစွာ ပြုလုပ်အပ်သည် ရှိသော် တရားလေးမျိုးတို့ကို ပြည့်စေ ပါသနည်း၊ တရားလေးမျိုးတို့ကို ပွားများအပ် ကြိမ်ဖန်များစွာ ပြုလုပ်အပ် ကုန်သည်ရှိသော် တရားခုနစ်မျိုးတို့ကို ပြည့်စေပါကုန်သနည်း၊ တရား ခုနစ်မျိုးတို့ကို ပွားများအပ် ကြိမ်ဖန်များစွာ ပြုလုပ်အပ်ကုန်သည်ရှိသော် တရားနှစ်မျိုးတို့ကို ပြည့်စေပါကုန်သနည်းဟု လျှောက်ကုန်၏။

အာနာပါနဿတိ

ရဟန်းတို့ **‘အာနာပါနဿတိ သမာဓိ’**ဟူသော တစ်မျိုးတည်း သောတရားကို ပွားများအပ် ကြိမ်ဖန်များစွာ ပြုလုပ် အပ်သည်ရှိသော် **‘သတိပဋ္ဌာန်လေးပါး’**တို့ကို ပြည့်စေ၏။

သတိပဋ္ဌာန်လေးပါး

‘သတိပဋ္ဌာန်လေးပါး’တို့ကို ပွားများအပ် ကြိမ်ဖန်များစွာ ပြုလုပ် အပ်ကုန်သည် ရှိသော် **‘ဗောဇ္ဈင်ခုနစ်ပါး’**တို့ကို ပြည့်စေကုန်၏။

ဗောဇ္ဈင်ခုနစ်ပါး

‘ဗောဇ္ဈင်ခုနစ်ပါး’တို့ကို ပွားများအပ် ကြိမ်ဖန်များစွာ ပြုလုပ်အပ် ကုန်သည်ရှိသော် အသိဉာဏ် **‘ဝိဇ္ဇာ’**နှင့် လွတ်မြောက်မှု **‘ဝိမုတ္တိ’**ကို ပြည့်စေကုန်၏။

ရဟန်းတို့ အာနာပါနဿတိသမာဓိကို အဘယ်သို့ ပွားများအပ် ကြိမ်ဖန်များစွာ ပြုလုပ်အပ်သည်ရှိသော် သတိပဋ္ဌာန်လေးပါးတို့ကို ပြည့်စေသနည်း။

ရဟန်းတို့ ဤသာသနာတော်၌ ရဟန်းသည် တောသို့သွားရောက်၍ ဖြစ်စေ၊ သစ်ပင်ရင်းသို့ သွားရောက်၍ဖြစ်စေ၊ ဆိတ်ငြိမ်ရာသို့ သွား ရောက်၍ဖြစ်စေ တင်ပလွင်ခွေပြီးလျှင် ကိုယ်ကို ဖြောင့်မတ် စွာထားလျက် သတိကို ကမ္မဋ္ဌာန်းသို့ ရှေးရှုဖြစ်စေ၍ ထိုင်နေ၏။ ထိုရဟန်းသည် သတိ ရှိလျက်သာလျှင် ထွက်သက်လေကိုထုတ်၏။ သတိရှိလျက်သာလျှင် ဝင် သက်လေကို ရှူ၏။ပ။ သတိပဋ္ဌာန်လေးပါးတို့ကို ပွားများအပ် ကြိမ်ဖန်များစွာ ပြုလုပ်အပ်၏။ပ။ ရဟန်းတို့ ဗောဇ္ဈင်ခုနစ်ပါးတို့ကို ဤသို့ပွားများအပ် ကြိမ်ဖန်များစွာ ပြုလုပ်အပ်ကုန်သည်ရှိသော် အသိဉာဏ် **‘ဝိဇ္ဇာ’**နှင့် လွတ်မြောက်မှု **‘ဝိမုတ္တိ’**ကို ပြည့်စေကုန်၏ဟု (မိန့်တော်မူ၏)။ ပဉ္စမသုတ်။

မဇ္ဈိမနိကာယ် မူလပဏ္ဏာသပါဠိတော် မူလပရိယာယဝဂ်
“မဟာသတိပဋ္ဌာနသုတ်”

အကျွန်ုပ်သည် ဤသို့ ကြားနာခဲ့ရပါသည် - အခါတစ်ပါး၌ မြတ်စွာဘုရားသည် ကုရုတိုင်း ကမ္မာသမေဗ္ဗမည်သော နိဂုံး၌ သီတင်းသုံး နေတော်မူ၏။ ထိုအခါ မြတ်စွာဘုရားသည် ရဟန်းတို့ကို ‘ရဟန်းတို့’ဟု ခေါ်တော်မူ၏။ ရဟန်းတို့သည် မြတ်စွာဘုရားအား ‘အသျှင်ဘုရား’ ဟု ပြန်ကြားလျှောက်ထားကြကုန်၏။ မြတ်စွာဘုရားသည် ဤတရားကို ဟောတော်မူ၏။

“ သတိပဋ္ဌာန်လေးပါး အကျဉ်းချုပ် ”

ရဟန်းတို့ ဤခရီးလမ်းသည် သတ္တဝါတို့၏ စိတ်စင်ကြယ်ရန်၊ စိုးရိမ် ပူပန်ခြင်း ငိုရကြွေးခြင်းတို့ကို လွန်မြောက်ရန်၊ ကိုယ်ဆင်းရဲ စိတ်ဆင်းရဲတို့ ချုပ်ငြိမ်းရန်၊ အရိယမဂ်ကိုရရန်၊ နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက် ပြုရန် ‘**တစ်ကြောင်းတည်းသော ခရီးလမ်း**’ ဖြစ်ပေ၏။ ယင်းသည့် ခရီး လမ်းကား ဤသတိပဋ္ဌာန် လေးပါးတို့ပင်တည်း။

“လေးပါးတို့သည် အဘယ်တို့နည်း။”

ရဟန်းတို့ ဤသာသနာတော်၌ ရဟန်းသည်

(၁) ပြင်းစွာ အားထုတ်သော ‘**လုံ့လ**’ရှိသည်ဖြစ်၍ ‘**သမ္ပဇင်္ဂဉာဏ်**’ ရှိသည်ဖြစ်၍ ‘**သတိ**’ရှိသည် ဖြစ်၍ လောက၌ အဘိဇ္ဇာမ ဒေါမနဿကို ပယ်ဖျောက်၍ ‘**ရုပ်အပေါင်း၌ ရုပ်အပေါင်း**’ကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ ရှိသည် ဖြစ်၍ နေ၏။

(၂) ပြင်းစွာ အားထုတ်သော ‘**လုံ့လ**’ရှိသည် ဖြစ်၍ ‘**သမ္ပဇင်္ဂဉာဏ်**’ ရှိသည် ဖြစ်၍ ‘**သတိ**’ရှိသည် ဖြစ်၍ လောက၌ အဘိဇ္ဇာ ဒေါမနဿကို ပယ်ဖျောက်၍ ‘**ဝေဒနာတို့၌ ဝေဒနာ**’တို့ကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည်

ဖြစ်၍ နေ၏။

(၃) ပြင်းစွာ အားထုတ်သော ‘လုံ့လ’ ရှိသည်ဖြစ်၍ ‘သမ္မဇဉ်ဉာဏ်’ ရှိသည် ဖြစ်၍ ‘သတိ’ ရှိသည် ဖြစ်၍ လောက၌ အဘိဇ္ဇာ ဒေါမနဿကို ပယ်ဖျောက်၍ ‘စိတ်၌ စိတ်’ ကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေ၏။

(၄) ပြင်းစွာ အားထုတ်သော ‘လုံ့လ’ ရှိသည် ဖြစ်၍ ‘သမ္မဇဉ်ဉာဏ်’ ရှိသည် ဖြစ်၍ ‘သတိ’ ရှိသည် ဖြစ်၍ လောက၌ အဘိဇ္ဇာ ဒေါမနဿကို ပယ်ဖျောက်၍ ‘သဘောတရားတို့၌ သဘောတရား’ တို့ကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ ရှိသည် ဖြစ်၍ နေ၏။ သတိပဋ္ဌာန်လေးပါး အကျဉ်းချုပ်ပြီး၏။

“ရုပ်အပေါင်းကို ရှုဆင်ခြင်ခြင်း တစ်ဆယ့်လေးပါး”

(ကာယာနုပဿနာ)

(၁) ထွက်သက် ဝင်သက်လေကို ရှုဆင်ခြင်ခြင်းအပိုင်း

ရဟန်းတို့ အဘယ်သို့လျှင် ရဟန်းသည် ရုပ်အပေါင်း၌ ရုပ်အပေါင်း ကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေသနည်း၊ ရဟန်းတို့ ဤသာသနာ တော်၌ ရဟန်းသည် ဆိတ်ငြိမ်ရာသို့ သွားရောက်၍ တင်ပလွင်ခွေ ပြီးလျှင် ကိုယ်ကို ဖြောင့်မတ်စွာထား၍ သတိကို (ကမ္မဋ္ဌာန်းသို့) ရှေးရှု ဖြစ်စေလျက် ထိုင်၏။ ထိုရဟန်းသည်

(၁) သတိရှိလျက်သာလျှင် ထွက်သက်လေကို ရှု၏။ သတိရှိ လျက်သာလျှင် ဝင်သက်လေကို ရှု၏။

(၂) ရှည်ရှည် ရှုလျှင်လည်း ‘ရှည်ရှည် ရှုသည်’ ဟု သိ၏။ ရှည်ရှည် ရှုလျှင်လည်း ‘ရှည်ရှည် ရှုသည်’ ဟု သိ၏။ တိုတို ရှုလျှင်လည်း ‘တိုတို ရှုသည်’ ဟု သိ၏။ တိုတို ရှုလျှင်လည်း ‘တိုတို ရှုသည်’ ဟု သိ၏။

(၃) ထွက်သက်လေ၏ ‘အစ-အလယ်-အဆုံး’ အလုံးစုံသော ‘ရုပ်’ အပေါင်းကို ထင်ရှားသိလျက် ရှုမည် ဟု ကျင့်၏။

ဝင်သက်လေ၏ ‘အစ-အလယ်-အဆုံး အလုံးစုံသော ရုပ်အပေါင်းကို ထင်ရှား သိလျက် ရှုမည်’ဟု ကျင့်၏။

(၄) ‘ရုန့်ရင်းသော ထွက်သက်ကို ငြိမ်းစေလျက် ရှိုက်မည်’ ဟု ကျင့်၏။ ‘ရုန့်ရင်းသော ဝင်သက်ကို ငြိမ်းစေလျက်ရှုမည်’ဟု ကျင့်၏။

“နုလုံးသွင်းပုံ”

ဤသို့ မိမိ၏ ရုပ်အပေါင်း၌မူလည်း ရုပ်အပေါင်းကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍နေ၏။ သူတစ်ပါး၏ ရုပ်အပေါင်း၌မူလည်း ရုပ်အပေါင်းကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍နေ၏။ ရုပ်အပေါင်း၌ **‘ဖြစ်ကြောင်း-ပျက်ကြောင်း’** တရားနှင့် **‘ဖြစ်ခြင်း-ပျက်ခြင်း’** သဘောကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍မူလည်း နေ၏။ ထို့ပြင် ‘ရုပ်အပေါင်းသည်သာလျှင်ရှိသည်’ဟု ထိုရဟန်းအား သတိသည် ရှေးရှု ထင်၏။ (ထိုသတိသည်) အဆင့်ဆင့် အသိဉာဏ် တိုးပွားခြင်းငှါသာ ဖြစ်၏။ အဆင့်ဆင့် သတိတစ်ဖန် တိုးပွားခြင်းငှါသာ ဖြစ်၏။

“သစ္စာဝင်ပုံ”

ထိုရဟန်းသည် တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ဖြင့် မမှီမတွယ်၍လည်း နေ၏။ လောက၌ တစ်စုံတစ်ရာကိုမျှလည်း **‘ငါအစိုးရသော ကိုယ်ဟူ၍၎င်း၊ ငါ၏ ဥစ္စာဟူ၍၎င်း’** စွဲလည်း မစွဲလမ်း။ ရဟန်းတို့ ဤသို့လည်း ရဟန်းသည် ရုပ်အပေါင်း၌ ရုပ်အပေါင်းကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍နေ၏။

အထူးမှတ်ဖွယ် - ဤသို့ စ-လယ်-ဆုံးသို့ ရောက်တိုင်း ဝင်လေထွက်လေကို သတိပြု၍ ဉာဏ်၌ ထင်အောင် ဆင်ခြင်ရာ၏။

၁။ ဝင်လေထွက်လေ၏ မှီရာကိုယ်ကား **‘ရုပ်’** မည်၏။

၂။ ဝင်လေထွက်လေကို အာရုံပြုသော စိတ်စေတသိက်ကား **နာမ်**မည်၏။

၃။ ထိုရုပ်နာမ်တို့၏ အကြောင်းကား အဝိဇ္ဇာစသော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်

တရားတည်း။

အကြောင်းတရားကို စွဲ၍ အကျိုးတရားဖြစ်ခြင်းမျှသာ၊ ဤတရားမှ တပါး ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါသည် မရှိဟု ဟအကြောင်းနှင့်တကွသော ရုပ်နာမ် တရားတို့ကို **‘အနိစ္စ-ဒုက္ခ-အနတ္တ’** လက္ခဏာသုံးပါးသို့တင်၍ ဝိပဿနာ ကို ပွားစေသည်ရှိသော် အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်၏။

သစ္စာ (၄)ပါးခွဲပြချက်

၁။ ဤထွက်လေဝင်လေကို သိမ်းဆည်းတတ်သော သတိသည် ဒုက္ခသစ္စာမည်၏။

၂။ ထိုဒုက္ခသစ္စာကို ဖြစ်စေတတ်သော ရှေးဘဝ၌ဖြစ်သော တဏှာသည် သမုဒယသစ္စာမည်၏။

၃။ ဒုက္ခ-သမုဒယတို့၏မဖြစ်ရာ နိဗ္ဗာန်သည် နိရောဓသစ္စာမည်၏။

၄။ ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြားသိသော၊ သမုဒယကို ပယ်တတ်သော၊ နိဗ္ဗာန် ကို အာရုံပြုတတ်သော မဂ္ဂင်ရှစ်ပါးသည် မဂ္ဂသစ္စာမည်၏။

ဤသစ္စာ (၄)ပါးသည် ဝင်လေထွက်လေ၏ အစွမ်းဖြင့် နှလုံးသွင်း သောသူ၏ အရဟတ္တဖိုလ်တိုင်အောင် ဝဋ်မှ ထွက်မြောက်ကြောင်းဖြစ်၏။

(၂) ဣရိယာပုထ်ကို ဆင်ခြင်ခြင်းအပိုင်း

ရဟန်းတို့ တစ်ဖန်ထို့ပြင်လည်း ရဟန်းသည် သွားလျှင်လည်း ‘သွားသည်’ ဟု သိ၏။ ရပ်လျှင်လည်း ‘ရပ်သည်’ဟု သိ၏။ ထိုင်လျှင်လည်း ‘ထိုင်သည်’ ဟု သိ၏။ လျောင်းလျှင်လည်း ‘လျောင်းသည်’ ဟု သိ၏။ ထိုရဟန်း၏ **‘ရုပ်အပေါင်း’**သည် အကြင် အကြင် **‘အမူအရာအားဖြင့် တည်နေ၏’** ထိုရုပ်အပေါင်းကို ထိုထို **‘အမူအရာအားဖြင့် သိ၏’**။ ဤသို့ မိမိ၏ရုပ် အပေါင်း၌မူလည်း ရုပ်အပေါင်းကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည်ဖြစ်၍ နေ၏။ ‘ရုပ်အပေါင်းသည်သာလျှင်ရှိသည်’ဟု ထိုရဟန်းအား သတိသည် ရှေးရှု

ထင်၏။ လောက၌ တစ်စုံတစ်ရာကိုမျှလည်း (ငါ၊ ငါ၏ဥစ္စာဟု) စွဲလည်း မစွဲလမ်း။ ရဟန်းတို့ ဤသို့လည်း ရဟန်းသည် ရုပ်အပေါင်း၌ ရုပ်အပေါင်းကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေ၏။

အထူးမှတ်ဖွယ် - ခွေးစသော သတ္တဝါတို့ပင်သော်လည်း သွားလျှင် သွား၏ဟု သိကုန်၏။ ယင်းသို့ သိခြင်းသည် ငါဟူသော အယူကို မစွန့်၊ သတိပဋ္ဌာန်ကို ပွားစေခြင်းမဖြစ်။ ထို့ကြောင့် ‘ငါ’ဟူသော ‘**အမှတ်သညာ**’ကိုစွန့်၍ ‘**သတိပဋ္ဌာန်**’ကို ပွားစေခြင်းဖြစ်သော ‘**သိခြင်းအထူး**’ကိုသာ အလိုရှိအပ်၏။

သွားလို၊ ရပ်လို၊ ထိုင်လို၊ လျောင်းလိုသောစိတ်သည် နွားနှင့်တူ၍ စိတ္တဇဝါယောဓာတ် ပျံ့နှံ့သဖြင့် လှည်းနှင့်တူသော ကိုယ်သည် ရှေ့သို့ တက်သည်ကို သွား၏၊ ရပ်၏၊ ထိုင်၏၊ လျောင်း၏ဟုဆိုအပ်၏။ တစ်တယောက် သွားတတ်သော ‘**သတ္တဝါမည်သည် မရှိ**’ဟု သိခြင်းအထူးကိုသာ အလိုရှိအပ်၏။

(၃) သတိသမ္ပဇင်ဖြင့် ဆင်ခြင်ခြင်းအပိုင်း

ရဟန်းတို့ တစ်ဖန် ထို့ပြင်လည်း ရဟန်းသည် ရှေ့သို့တိုးရာ နောက်သို့ ဆုတ်ရာ၌ ပညာဖြင့် ဆင်ခြင်၍ ပြုလေ့ရှိ၏။ တူရု ကြည့်ရာ တစ်စောင်းကြည့်ရာ၌၎င်း၊ ကွေးရာ ဆန့်ရာ၌၎င်း၊ ဒုကုဋ် သပိတ် သင်္ကန်းကို ဆောင်ရာ၌၎င်း၊ စားရာ သောက်ရာ ခဲရာလျက်ရာ၌၎င်း၊ ‘**ကျင်ကြီး ကျင်ငယ်**’ စွန့်ရာ၌၎င်း၊ သွားရာ ရပ်ရာထိုင်ရာအိပ်ရာ နိုးရာ ပြောရာ ‘**ဆိတ်ဆိတ်**’ နေရာ၌၎င်းပညာဖြင့် ဆင်ခြင်၍ ပြုလေ့ရှိ၏။ ဤသို့ မိမိ၏ ရုပ်အပေါင်း၌ မူလည်း ရုပ်အပေါင်းကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေ၏။

အထူးမှတ်ဖွယ် - စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော ဝါယောဓာတ်ပျံ့သဖြင့် ကိုယ်ဟူသော အရိုးစုသာ ရှေ့သို့တက်၏၊ နောက်သို့ဆုတ်၏။ တက်တတ်

ဆုတ်တတ်သော သတ္တဝါမည်သည် မရှိ။ သွားခြင်းစသည်၌ဖြစ်သော ရုပ်နာမ်သည် ရပ်ခြင်းသို့မရောက်၊ ထိုခဏ၌ပင် ချုပ်လေ၏။ ဝီထိစိတ် အခြားမရှိဘဲ ဘဝင်စိတ်ဖြစ်သည်ကို အိပ်၏ဟု ဆိုအပ်၏။ အာရုံထင်၍ ဘဝင်စိတ်ပြတ်သဖြင့် ဝီထိစိတ်ဖြစ်သည်ကို နိုး၏ဟု ဆိုအပ်၏။ အိပ်စဉ် ခဏ၌ဖြစ်သော နာမ်ရုပ်သည် ထိုခဏ၌ချုပ်၏။ နိုးစဉ်မရောက်။ နိုးစဉ် ခဏ၌ ဖြစ်သော နာမ်ရုပ်သည် ထိုခဏ၌ပင် ချုပ်၏ဟု ဆိုအပ်၏။

သမ္ပဇဉ် (၄)ပါး

- ၁။ အကျိုးရှိ-မရှိကို သိသော ‘သာတ္ထကသမ္ပဇဉ်’
- ၂။ လျှောက်ပတ်သည်ကို သိသော ‘သပ္ပိယသမ္ပဇဉ်’
- ၃။ ကမ္မဋ္ဌာန်းကို မစွန့်သော ‘ဂေါစရသမ္ပဇဉ်’
- ၄။ ရုပ်နာမ်မျှသာဟု မတွေ့မဝေ သိသော ‘အသမ္မောဟသမ္ပဇဉ်’

(၄) စက်ဆုပ်ဖွယ်ဟု နှလုံးသွင်းခြင်းအပိုင်း

ရဟန်းတို့ တစ်ဖန် ထို့ပြင်လည်း ရဟန်းသည် ခြေဖဝါးမှအထက် ဆံပင်ဖျားမှအောက် ထက်ဝန်းကျင် အရေပါးအဆုံးရှိသော မစင်ကြယ်သည့် အရာအမျိုးမျိုးတို့ဖြင့် ပြည့်လျက်ရှိသော ဤရုပ်အပေါင်းကိုပင် စူးစိုက်ဆင်ခြင်၏ - “ဤရုပ်အပေါင်း၌ ဆံပင်၊ အမွေး၊ ခြေသည်း လက်သည်း၊ သွား၊ အရေ + အသား၊ အကြော၊ အရိုး၊ ရိုးတွင်းခြင်ဆီ၊ အညှို့ + နှလုံး၊ အသည်း၊ အမြှေး၊ အဖျဉ်း၊ အဆုပ်+အူမ၊ အူသိမ်၊ အစာသစ်၊ အစာဟောင်း၊ ဦးနှောက်+ သည်းခြေ၊ သလိပ်၊ ပြည်၊ သွေး၊ ခွေး၊ အဆီခဲ+မျက်ရည်၊ ဆီကြည်၊ တံထွေး၊ နှပ်၊ အစေး၊ ကျင်ငယ်သည် ရှိ၏”ဟု စူးစိုက်ဆင်ခြင်၏။

ရဟန်းသည် ခြေဖဝါးမှအထက် ဆံပင်ဖျားမှအောက် ထက်ဝန်းကျင် အရေပါး အဆုံးရှိသော မစင်ကြယ်သည့်အရာ အမျိုးမျိုးတို့ဖြင့် ပြည့်လျက် ရှိသော ဤရုပ်အပေါင်းကိုပင် စူးစိုက်ဆင်ခြင်၏- “ဤရုပ်အပေါင်း၌

ဆံပင်၊ အမွေး၊ ခြေသည်း၊ လက်သည်း၊ သွား၊ အရေ၊ပ။ ကျင်ငယ်သည် ရှိ၏’ ဟု (စူးစိုက် ဆင်ခြင်၏)။ ဤသို့ မိမိ၏ ရုပ်အပေါင်း၌မူလည်း ရုပ် အပေါင်းကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေ၏။

သစ္စာ (၄)ပါး ခွဲပြချက်

- ၁။ ဆံပင်စသည်ကို ရွံရှာဖွယ်ဟု သိမ်းဆည်းတတ်သော သတိသည် ဒုက္ခသစ္စာ
- ၂။ ထိုဒုက္ခ၏ အကြောင်းဖြစ်သော တဏှာသည် သမုဒယသစ္စာ
- ၃။ ထိုဒုက္ခ သမုဒယနှစ်ပါးတို့၏ မဖြစ်ရာ နိဗ္ဗာန်သည် နိရောဓသစ္စာ
- ၄။ ထိုနိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုသော မဂ္ဂင်ရှစ်ပါးသည် မဂ္ဂသစ္စာ မည်၏။

(၅) ဓာတ်အားဖြင့် နှလုံးသွင်းခြင်းအပိုင်း

ရဟန်းတို့ တစ်ဖန် ထို့ပြင်လည်း ရဟန်းသည် “ဤရုပ်အပေါင်း၌ မြေဓာတ် ရေဓာတ် မီးဓာတ် လေဓာတ်သည် ရှိ၏”ဟု ဤရုပ်အပေါင်း ကို တည်မြဲတိုင်း ထားမြဲတိုင်းပင် ဓာတ်အားဖြင့် စူးစိုက် ဆင်ခြင်၏။

ရဟန်းတို့ ဥပမာသော်ကား ကျွမ်းကျင်သော နွားသတ်သမား သည် နွားကိုသတ်၍ လမ်းလေးခွဆုံရာ၌ အစုအပုံအားဖြင့် ခွဲခြားလျက် ထိုင်နေ သကဲ့သို့ ရဟန်းတို့ ဤအတူပင် ရဟန်းသည် “ ဤရုပ်အပေါင်း၌ မြေဓာတ် ရေဓာတ် မီးဓာတ် လေဓာတ်သည် ရှိ၏”ဟု ဤရုပ်အပေါင်းကို တည်မြဲတိုင်း ထားမြဲတိုင်းပင် ဓာတ်အားဖြင့် စူးစိုက် ဆင်ခြင်၏။ ဤသို့ မိမိ၏ ရုပ်အပေါင်း၌မူလည်း ရုပ်အပေါင်းကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေ၏။ ‘ရုပ်အပေါင်းသည်သာလျှင် ရှိ၏’ဟု ထိုရဟန်းအား သတိ သည် ရှေးရှုထင်၏။

အထူးမှတ်ဖွယ် - ဓာတ် (၄)ပါးအားဖြင့် ပိုင်းခြားဝေဖန်၍ မဆင်ခြင် မအောက်မေ့သောအခါ သတ္တဝါဟူသောအမှတ်၊ ငါဟူသော အမှတ်သညာ

ဖြစ်၏။ ဓာတ် (၄)ပါးအားဖြင့် ပိုင်းခြားဝေဖန်၍ ဆင်ခြင် အောက်မေ့
သောအခါ သတ္တဝါဟူသော အမှတ်၊ ‘ငါ’ဟူသော အမှတ် ‘သညာ’
ကွယ်ပျောက်၍ ‘ဓာတ် (၄)ပါး’မျှသာဟူသော အမှတ် ‘သညာ’ဖြစ်၏။

(၆) သူသေကောင် ကိုးမျိုးကို ဆင်ခြင်ခြင်းအပိုင်း

ရဟန်းတို့ တစ်ဖန် ထို့ပြင်လည်း ရဟန်းသည်

(၁) သေ၍ တစ်ရက် နှစ်ရက် သုံးရက်ရှိသော သူသေကောင်
ဖူးရောင်နေသော သူသေကောင်၊ ရုပ်ဆင်းပျက်လျက် ညိုမဲနေသော
သူသေကောင်၊ ပြည်ကဲ့သို့ စက်ဆုပ်ဖွယ် အပုပ်ရည် ယိုစီးသော သင်းချိုင်း၌
စွန့်ပစ်ထားသော သူသေကောင်

(၂) ကျီးတို့ စွန်ရဲတို့ လင်းတတို့ ခဲစားအပ်သည် မူလည်း ဖြစ်သော၊
ခွေးတို့ ကျားတို့ မြေခွေးတို့ ပိုးအမျိုးမျိုးတို့ ခဲစားအပ်သည် မူလည်း ဖြစ်သော၊
သင်းချိုင်း၌ စွန့်ပစ်ထားသော သူသေကောင်

(၃) အသားအသွေးရှိသေးသော၊ အကြောတို့ဖြင့် ဖွဲ့ထားသော၊
အရိုးဆက်လျက်ရှိသေးသော၊ သင်းချိုင်း၌ စွန့်ပစ်ထားသော သူသေကောင်

(၄) အသားကင်း၍ သွေးတို့ဖြင့် ပေကျံလျက် အကြောတို့ဖြင့် ဖွဲ့လျက်
ရှိသော၊ အရိုးဆက်လျက် ရှိသေးသော သူသေကောင်

(၅) အသားအသွေး ကင်းလျက် အကြောတို့ဖြင့် ဖွဲ့ထားသော၊
အရိုးဆက်လျက် ရှိသေးသောသော၊ သင်းချိုင်း၌ စွန့်ပစ်ထားသော
သူသေကောင်

(၆) တစ်နေရာ၌လက်ရိုး တစ်နေရာ၌ခြေရိုး တစ်နေရာ၌ပေါင်ရိုး
တစ်နေရာ၌ခါးရိုး တစ်နေရာ၌နံရိုး တစ်နေရာ၌ ဦးခေါင်းခွံရိုးအားဖြင့်
ဖွဲ့ခြင်းကင်းကုန်လျက် ထိုထိုအရပ်တို့၌ ကြံပြန့်နေကုန်သော သင်းချိုင်း၌
စွန့်ပစ်ထားသော အရိုးစု သူသေကောင်

(၇) ခရုသင်းအဆင်းနှင့်အတူ ဖြူဖွေးနေကုန်သော သင်းချိုင်း၌
စွန့်ပစ်အပ်ကုန်သော အရိုးစု သူသေကောင်

(၈) နှစ်လွန်လျက် စုပုံနေသော သင်းချိုင်း၌ စွန့်ပစ်ထား အပ်သော
အရိုးစု သူသေကောင်

(၉) ဆွေးမြည့်လျက် အမှုန့်ဖြစ်ကုန်သော သင်းချိုင်း၌ စွန့်ပစ်ထား
ကုန်သော အရိုးစု သူသေကောင်

ထိုရဟန်းသည် “ဤ(ငါ၏) ရုပ်အပေါင်းသည်လည်း ဤသို့သော
သဘောရှိ၏။ ဤသို့သောသဘော ဖြစ်လိမ့်မည်သာတည်း။ ဤသို့သော
သဘောကို မလွန်ဆန်နိုင်” ဟု ဤရုပ်အပေါင်းကိုသာလျှင် နှိုင်းစာ၍ရှိ၏။
ဤသို့ မိမိ၏ ရုပ်အပေါင်း၌ မူလည်း ရုပ်အပေါင်းကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့
ရှိသည်ဖြစ်၍ နေ၏။ ‘ရုပ်အပေါင်းသည်သာလျှင် ရှိ၏’ဟု သတိသည်
ရှေးရှုထင်၏။ သူသေကောင် ကိုးမျိုးကို ဆင်ခြင်ခြင်း အပိုင်းပြီး၏။

ရုပ်အပေါင်းကို ဆင်ခြင်ခြင်း တစ်ဆယ့်လေးပါး ပြီး၏။

“ဝေဒနာကို ဆင်ခြင်ခြင်းကိုးပါး”

(ဝေဒနာနုပဿနာ)

ရဟန်းတို့ အဘယ်သို့လျှင် ရဟန်းသည် ဝေဒနာတို့၌ ဝေဒနာတို့ကို
အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေသနည်း။

၁။ သုခဝေဒနာကို ခံစားလျှင်လည်း

“သုခဝေဒနာကို ခံစားသည်”ဟု သိ၏။

၂။ ဒုက္ခဝေဒနာကို ခံစားလျှင်လည်း

“ဒုက္ခဝေဒနာကို ခံစားသည်”ဟု သိ၏။

၃။ အဒုက္ခမသုခဝေဒနာကို ခံစားလျှင်လည်း

“အဒုက္ခမသုခဝေဒနာကို ခံစားသည်”ဟု သိ၏။

၄။ ကာမဂုဏ်နှင့် စပ်သော ချမ်းသာသော ဝေဒနာကို ခံစားလျှင်လည်း “ကာမဂုဏ်နှင့်စပ်သော ချမ်းသာသော ဝေဒနာကို ခံစားသည်” ဟု သိ၏။

၅။ ကာမဂုဏ်နှင့် မစပ်သော ချမ်းသာသော ဝေဒနာကို ခံစားလျှင်လည်း “ကာမဂုဏ်နှင့် မစပ်သော ချမ်းသာသော ဝေဒနာကို ခံစားသည်” ဟု သိ၏။

(၆) ကာမဂုဏ်နှင့် စပ်သော ဆင်းရဲသော ဝေဒနာကို ခံစားလျှင်လည်း “ကာမဂုဏ်နှင့် စပ်သော ဆင်းရဲသော ဝေဒနာကို ခံစားသည်” ဟု သိ၏။

(၇) ကာမဂုဏ်နှင့် မစပ်သော ဆင်းရဲသော ဝေဒနာကို ခံစားလျှင်လည်း “ကာမဂုဏ်နှင့် မစပ်သော ဆင်းရဲသော ဝေဒနာကို ခံစားသည်” ဟု သိ၏။

(၈) ကာမဂုဏ်နှင့် စပ်သော ဆင်းရဲမဟုတ် ချမ်းသာမဟုတ်သော ဝေဒနာကို ခံစားလျှင်လည်း “ကာမဂုဏ်နှင့်စပ်သော ဆင်းရဲမဟုတ် ချမ်းသာမဟုတ်သော ဝေဒနာကို ခံစားသည်” ဟု သိ၏။

(၉) ကာမဂုဏ်နှင့် မစပ်သော ဆင်းရဲမဟုတ် ချမ်းသာမဟုတ်သော ဝေဒနာကို ခံစားလျှင်လည်း “ကာမဂုဏ်နှင့် မစပ်သော ဆင်းရဲမဟုတ် ချမ်းသာမဟုတ်သော ဝေဒနာကို ခံစားသည်” ဟု သိ၏။

“ နှလုံးသွင်းပုံ ”

ဤသို့ မိမိ၏ ဝေဒနာတို့၌မူလည်း ဝေဒနာတို့ကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍နေ၏။ သူတစ်ပါး၏ ဝေဒနာတို့၌ မူလည်း ဝေဒနာ တို့ကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍နေ၏။ “ဝေဒနာသည်သာလျှင် ရှိကုန်၏” ဟု သတိသည် ရှေးရှုထင်၏။

“ သစ္စာဝင်ပုံ ”

ထိုအခါ လောက၌ တစ်စုံတစ်ရာကိုမျှလည်း (ငါ၊ ငါ၏ဥစ္စာဟု) ဒိဋ္ဌိ တဏှာတို့ဖြင့် စွဲလည်း မစွဲလမ်း။ ရဟန်းတို့ ဤသို့လည်း ရဟန်းသည်

ဝေဒနာတို့၌ ဝေဒနာတို့ကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေ၏။

အထူးမှတ်ဖွယ် - ပက်လက်အိပ်တတ်ကာမျှဖြစ်သော သူငယ်သည်ပင် အမိနို့ကိုစို့၍ ငါ-သုခဝေဒနာ ခံစားသည်ဟု သိ၏။ ထိုသို့ သိခြင်းကို သတ္တဝါဟူသော အမှတ်သညာ မကင်းခြင်းကြောင့် မလိုအပ်။

‘**ဣဌာရုံ**’ကို အာရုံပြု၍ ‘**သုခ**’ ဝေဒနာဖြစ်ခြင်းမျှသာ။

‘**အနိဌာရုံ**’ကို အာရုံပြု၍ ‘**ဒုက္ခ**’ ဝေဒနာဖြစ်ခြင်းမျှသာ။

‘**ဣမဇ္ဈတ္တာရုံ**’ကို အာရုံပြု၍ ‘**ဥပေက္ခာ**’ ဝေဒနာဖြစ်ခြင်းမျှသာ။

ဝေဒနာကို ခံစားတတ်သော ‘**သတ္တဝါမရှိ**’ဟု သိခြင်းကို လိုအပ်၏။

“စိတ်ကို ဆင်ခြင်ခြင်း တစ်ဆယ့်ခြောက်ပါး”

(စိတ္တာနုပဿနာ)

ရဟန်းတို့ အဘယ်သို့လျှင် ရဟန်းသည် စိတ်၌ စိတ်ကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေသနည်း။ ရဟန်းတို့ ဤသာသနာတော်၌ ရဟန်းသည်

(၁) ရာဂ နှင့် တက္ခသော စိတ်ကိုလည်း ‘ရာဂ နှင့် တက္ခသော စိတ်’ဟု သိ၏။

(၂) ရာဂကင်းသော စိတ်ကိုလည်း ‘ရာဂကင်းသော စိတ်’ ဟု သိ၏။

(၃) ဒေါသနှင့် တက္ခသော စိတ်ကိုလည်း ‘ဒေါသ နှင့် တက္ခသော စိတ်’

(၄) ဒေါသကင်းသော စိတ်ကိုလည်း ‘ဒေါသကင်းသော စိတ်’

(၅) မောဟနှင့်တက္ခသော စိတ်ကိုလည်း ‘မောဟနှင့်တက္ခသောစိတ်’

(၆) မောဟကင်းသော စိတ်ကိုလည်း ‘မောဟကင်းသော စိတ်’

(၇) သံခိတ္တ (ကျံသော)စိတ်ကိုလည်း ‘သံခိတ္တ စိတ်’

(၈) ဝိက္ခိတ္တ (ပျံလွင့်သော)စိတ်ကိုလည်း ‘ဝိက္ခိတ္တ စိတ်’

(၉) မဟဂ္ဂုတ် (ဈာန်ရှိသော)စိတ်ကိုလည်း ‘မဟဂ္ဂုတ် စိတ်’

(၁၀) အမဟဂ္ဂုတ် (ဈာန်မရှိသော)စိတ်ကိုလည်း ‘အမဟဂ္ဂုတ် စိတ်’၊

(၁၁) သဥတ္တရ (မိမိထက် လွန်မြတ်သောတရား ရှိသော)စိတ်ကို
လည်း ‘သဥတ္တရ စိတ်’၊

(၁၂) အနုတ္တရ (မိမိထက် လွန်မြတ်သောတရား မရှိသော)စိတ်ကို
လည်း ‘အနုတ္တရ စိတ်’၊

(၁၃) သမာဟိတ (သမာဓိ ရှိသော)စိတ်ကိုလည်း ‘သမာဟိတ စိတ်’၊

(၁၄) အသမာဟိတ (သမာဓိ မရှိသော)စိတ်ကိုလည်း ‘အသမာဟိတစိတ်’၊

(၁၅) ဝိမုတ္တ (ကိလေသာမှ လွတ်သော)စိတ်ကိုလည်း ‘ဝိမုတ္တ စိတ်’၊

(၁၆) အဝိမုတ္တ (ကိလေသာမှ မလွတ်သော)စိတ်ကိုလည်း ‘အဝိမုတ္တ
စိတ်’ဟု သိ၏။

“ နှလုံးသွင်းပုံ ”

ဤသို့ မိမိ၏ စိတ်၌မူလည်း စိတ်ကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည်
ဖြစ်၍ နေ၏။ သူတစ်ပါး၏ စိတ်၌မူလည်း စိတ်ကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည်
ဖြစ်၍ နေ၏။ စိတ်၌ အဝိဇ္ဇာ-တဏှာ-ကံ-နာမ်ရုပ်ဟူသော ဖြစ်ကြောင်း
ကို၎င်း၊ ချုပ်ကြောင်းကို၎င်း အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေ၏။ ‘စိတ်
ဟူသော **‘အာရုံကို သိခြင်း’** သဘောတရားသည်သာလျှင် ရှိကုန်၏”ဟု
သတိသည် ရှေးရှုထင်၏။

“ သစ္စာဝင်ပုံ ”

ထိုရဟန်းသည် စိတ်ကို တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ဖြင့် မမှီမတွယ်မှု၌လည်း
နေ၏။ လောက၌ တစ်စုံ တစ်ရာကိုမျှလည်း **‘ငါအစိုးရသော ကိုယ်ဟူ၍
ဒိဋ္ဌိအားဖြင့်၎င်း၊ ငါ၏ဥစ္စာဟူ၍ တဏှာအားဖြင့်၎င်း’** မစွဲလမ်း။ ရဟန်းတို့
ဤသို့လည်း ရဟန်းသည် **‘အာရုံကို သိခြင်းလက္ခဏာ’**ရှိသော စိတ်၌
အာရုံကိုသိခြင်းသဘောတရားကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေ၏။

“သဘောတရားကို ဆင်ခြင်ခြင်းငါးပါး ”

(ဓမ္မာနုပဿနာ)

(၁) နီဝရဏတရားငါးပါးကို ဆင်ခြင်ခြင်းအပိုင်း

ရဟန်းတို့ အဘယ်သို့လျှင် ရဟန်းသည် သဘောတရားတို့၌ သဘောတရားတို့ကိုအကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေသနည်း၊ ရဟန်းတို့ ဤသာသနာတော်၌ ရဟန်းသည် နီဝရဏငါးပါး သဘောတရားတို့၌ သဘောတရားတို့ကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍နေ၏။ ရဟန်းတို့ အဘယ်သို့လျှင် ရဟန်းသည် နီဝရဏငါးပါး သဘောတရားတို့၌ သဘောတရားတို့ကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍နေသနည်း။

(၁) ရဟန်းတို့ ဤသာသနာတော်၌ ရဟန်းသည် အတွင်း သန္တာန်၌ ကာမစ္ဆန္ဒ ရှိလျှင်လည်း “ငါ၏ အတွင်း သန္တာန်၌ ကာမစ္ဆန္ဒရှိသည်” ဟု သိ၏။ အတွင်းသန္တာန်၌ ကာမစ္ဆန္ဒ မရှိလျှင်လည်း “ငါ၏ အတွင်း သန္တာန်၌ ကာမစ္ဆန္ဒမရှိ” ဟု သိ၏။ မဖြစ်သေးသော ကာမစ္ဆန္ဒ၏ ဖြစ်ကြောင်းကိုလည်း သိ၏။ ဖြစ်ပြီးသော ကာမစ္ဆန္ဒ၏ ပယ်ကြောင်းကိုလည်း သိ၏။ ပယ်ပြီးသော ကာမစ္ဆန္ဒ၏ နောင်အခါ မဖြစ်ပေါ်ကြောင်းကိုလည်း သိ၏။

(၂) မိမိသန္တာန်၌ ဗျာပါဒ ရှိလျှင်လည်း “ငါ၏ သန္တာန်၌ ဗျာပါဒ ရှိသည်” ဟု သိ၏။ပ။

(၃) မိမိသန္တာန်၌ ထိနမိဒ္ဓ ရှိလျှင်လည်း “ငါ၏ သန္တာန်၌ ထိနမိဒ္ဓ ရှိသည်” ဟု သိ၏။ပ။

(၄) မိမိသန္တာန်၌ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စ ရှိလျှင်လည်း “ငါ၏ သန္တာန်၌ ဥဒ္ဓစ္စ ကုက္ကုစ္စ ရှိသည်” ဟု သိ၏။ပ။

(၅) မိမိသန္တာန်၌ ‘အာရုံကို မဆုံးဖြတ်နိုင်ခြင်း’ ဝိစိကိစ္ဆာ ရှိလျှင်လည်း “ငါ၏သန္တာန်၌ ဝိစိကိစ္ဆာ ရှိသည်” ဟု သိ၏။ မိမိသန္တာန်၌ဝိစိကိစ္ဆာ

မရှိလျှင်လည်း “ငါ၏ သန္တာန်၌ ဝိစိကိစ္ဆာ မရှိ” ဟု သိ၏။ မဖြစ်သေးသော ဝိစိကိစ္ဆာ၏ ဖြစ်ကြောင်းကိုလည်း သိ၏။ ဖြစ်ပြီးသော ဝိစိကိစ္ဆာ၏ ပယ်ကြောင်းကိုလည်း သိ၏။ ပယ်ပြီးသော ဝိစိကိစ္ဆာ၏ နောင်အခါ မဖြစ်ကြောင်းကိုလည်း သိ၏။

ဤသို့ မိမိ၏ သဘောတရားတို့၌မူလည်း သဘောတရားတို့ကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍နေ၏။ “သဘောတရားတို့သည် သာလျှင် ရှိကုန်၏” ဟု သတိသည် ရှေးရှု ထင်၏။ပ။ ရဟန်းသည် လောက၌ တစ်စုံတစ်ရာကို မျှလည်း (ငါ, ငါ၏ ဥစ္စာဟု) ဒိဋ္ဌိ တဏှာတို့ဖြင့် စွဲလည်း မစွဲလမ်း။ ရဟန်းတို့ ဤသို့လည်း ရဟန်းသည် သဘောတရားတို့၌ သဘောတရားဟု အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍နေ၏။

(၂) ခန္ဓာငါးပါးကို ဆင်ခြင်ခြင်းအပိုင်း

ရဟန်းတို့ တစ်ဖန် ထို့ပြင်လည်း ရဟန်းသည် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါး သဘောတရားတို့၌ သဘောတရားတို့ကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍နေ၏။ ရဟန်းတို့ အဘယ်သို့လျှင် ရဟန်းသည် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါး သဘောတရားတို့၌ သဘောတရားတို့ကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍နေသနည်း။

(၁) ဤကား ရုပ်တည်း၊ ဤကား ရုပ်၏ ဖြစ်ကြောင်းတည်း၊ ဤကား ရုပ်၏ ချုပ်ရာတည်း။

(၂) ဤကား ဝေဒနာတည်း၊ ဤကား ဝေဒနာ၏ ဖြစ်ကြောင်းတည်း၊ ဤကား ဝေဒနာ၏ ချုပ်ရာတည်း။

(၃) ဤကား သညာတည်း၊ ဤကား သညာ၏ ဖြစ်ကြောင်းတည်း၊ ဤကား သညာ၏ ချုပ်ရာတည်း။

(၄) ဤသည်တို့ကား သင်္ခါရတို့တည်း၊ ဤကား သင်္ခါရတို့၏

ဖြစ်ကြောင်းတည်း၊ ဤကား သင်္ခါရတို့၏ ချုပ်ရာတည်း။

(၅) ဤကား ဝိညာဏ်တည်း၊ ဤကား ဝိညာဏ်၏ ဖြစ်ကြောင်းတည်း၊ ဤကား ဝိညာဏ်၏ ချုပ်ရာတည်း။

ဤသို့ မိမိ၏ သဘောတရားတို့၌ မူလည်း သဘောတရားတို့ကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေ၏။ “သဘော တရားတို့သည်သာလျှင် ရှိကုန်၏” ဟု သတိသည် ရှေးရှုထင်၏။ လောက၌ တစ်စုံတစ်ရာကို မျှလည်း (ငါ၊ ငါ၏ ဥစ္စာဟု) စွဲလည်း မစွဲလမ်း။ ရဟန်းတို့ ဤသို့လည်း သဘောတရား တို့၌ သဘောတရားဟု အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေ၏။

အထူးမှတ်ဖွယ် - ထိုရူပကာယ၏ ဖြစ်စေတတ်သောအကြောင်း (ဟေတု)သည် **‘အဝိဇ္ဇာ-တဏှာ-ဥပါဒါန်-ကံ’** ဟူ၍ လေးပါးအပြားရှိ၏။ **‘အာဟာရ’** ဟူသော ဩဇာဓာတ်သည် ထောက်ပံ့တတ်သောအကြောင်း (ပစ္စယ) ဖြစ်၏။ ထိုမှတစ်ပါး ဇနကဟူသည့် ဖြစ်စေတတ်သောကံသည် အဘကဲ့သို့ (ဟေတုအကြောင်း) ဖြစ်၏။ စောင့်ရှောက်တတ်သော အာဟာရသည် အထိန်းကဲ့သို့ ထောက်ပံ့တတ်သော (ပစ္စယအကြောင်း) တည်း။

(၃) အာယတန တစ်ဆယ့်နှစ်ပါးကို ဆင်ခြင်ခြင်းအပိုင်း

ရဟန်းတို့ တစ်ဖန် ထို့ပြင်လည်း ရဟန်းသည် ခြောက်ပါးသော အတွင်း အပ အာယတနသဘော တရားတို့၌ သဘော တရားတို့ကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေ၏။ ရဟန်းတို့ အဘယ်သို့လျှင် ရဟန်းသည် ခြောက်ပါးသော အတွင်း အပ အာယတန သဘောတရားတို့၌ သဘောတရားတို့ကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ ရှိသည်ဖြစ်၍ နေသနည်း။

(၁) မျက်စိကိုလည်း သိ၏။ အဆင်းတို့ကိုလည်း သိ၏။ ထိုနှစ်ပါးစုံကို စွဲ၍ သံယောဇဉ် ဖြစ်ခြင်းကိုလည်း သိ၏။ မဖြစ်သေးသော သံယောဇဉ်၏ ဖြစ်ကြောင်းကိုလည်း သိ၏။ ဖြစ်ပြီးသော သံယောဇဉ်၏ ပယ်ကြောင်းကိုလည်း

သိ၏။ ပယ်ပြီးသော သံယောဇဉ်၏နောင်အခါ မဖြစ်ကြောင်းကိုလည်း သိ၏။

(၂) နားကိုလည်း သိ၏။ အသံတို့ကိုလည်း သိ၏။ ထိုနှစ်ပါးစုံကို စွဲ၍ သံယောဇဉ် ဖြစ်ခြင်းကိုလည်း သိ၏။ပ။

(၃) နှာခေါင်းကိုလည်း သိ၏။ အနံ့တို့ကိုလည်း သိ၏။ ထိုနှစ်ပါးစုံကို စွဲ၍ သံယောဇဉ် ဖြစ်ခြင်းကိုလည်း သိ၏။ပ။

(၄) လျှာကိုလည်း သိ၏။ အရသာတို့ကိုလည်း သိ၏။ ထိုနှစ်ပါးစုံကို စွဲ၍ သံယောဇဉ် ဖြစ်ခြင်းကိုလည်း သိ၏။ပ။

(၅) ကိုယ်ကိုလည်း သိ၏။ အတွေ့အထိ တို့ကိုလည်း သိ၏။ ထိုနှစ်ပါးစုံကို စွဲ၍ သံယောဇဉ်ဖြစ်ခြင်းကိုလည်း သိ၏။ပ။

(၆) စိတ်ကိုလည်း သိ၏။ သဘောတရားတို့ကိုလည်း သိ၏။ ထိုနှစ်ပါးစုံကို စွဲ၍ သံယောဇဉ်ဖြစ်ခြင်းကိုလည်း သိ၏။ မဖြစ်သေးသော သံယောဇဉ်၏ ဖြစ်ကြောင်းကိုလည်း သိ၏။ ဖြစ်ပြီးသော သံယောဇဉ်၏ ပယ်ကြောင်းကိုလည်း သိ၏။ ပယ်ပြီးသော သံယောဇဉ်၏နောင်အခါ မဖြစ်ကြောင်းကိုလည်း သိ၏။

ဤသို့ မိမိ၏ သဘောတရားတို့၌မူလည်း သဘောတရားတို့ကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည်ဖြစ်၍ နေ၏။ “သဘောတရား တို့သည် သာလျှင် ရှိကုန်၏”ဟု သတိသည် ရှေးရှုထင်၏။ လောက၌တစ်စုံ တစ်ရာ ကိုမျှလည်း (ငါ၊ ငါ၏ ဥစ္စာဟု) စွဲလည်း မစွဲလမ်း။ ရဟန်းတို့ ဤသို့လည်း ရဟန်းသည် ခြောက်ပါးသော အတွင်း အပ အာယတန သဘောတရား တို့ကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေ၏။

အထူးမှတ်ဖွယ် - သံယောဇဉ်တို့သည် အဘယ်သို့ ဖြစ်သနည်း မူကား စက္ခုဒွါရ၌ ရူပါရုံ၊ သောတဒွါရ၌ သဒ္ဓါရုံ၊ ယာနဒွါရ၌ ဂန္ဓာရုံ၊ ဇိဝှာ ဒွါရ၌ ရသာရုံ၊ ကာယဒွါရ၌ ဗောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ၊ မနောဒွါရ၌ ဓမ္မာရုံ ထင်သည် ရှိသော် ထိုထိုအာရုံတို့ကို စွဲ၍ ‘**ကာမရာဂသံယောဇဉ်၊ ပဋိဿ၊ မာန၊ ဒိဋ္ဌိ၊**

ဝိစိကိစ္ဆာ၊ ဘဝရာဂ၊ သီလဗ္ဗတပရာမာသာ၊ ဣဿာ၊ မစ္ဆရိယ၊ အဝိဇ္ဇာ’
ဟူသော သံယောဇဉ် (၁၀)ပါးတို့သည် ဖြစ်ပေါ်ကုန်၏။

(၄) ဗောဇ္ဈင်ခုနစ်ပါးကို ဆင်ခြင်ခြင်းအပိုင်း

ရဟန်းတို့ တစ်ဖန် ထို့ပြင်လည်း ရဟန်းသည် ဗောဇ္ဈင်ခုနစ်ပါး သဘောတရားတို့၌ သဘောတရားတို့ကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍နေ၏။ ရဟန်းတို့ အဘယ်သို့လျှင် ရဟန်းသည် ဗောဇ္ဈင်ခုနစ်ပါး သဘောတရားတို့၌ သဘောတရားတို့ကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေသနည်း။

(၁) မိမိသန္တာန်၌ သတိသမ္ပောဇ္ဈင်ရှိလျှင်လည်း “ငါ၏သန္တာန်၌ သတိသမ္ပောဇ္ဈင် ရှိသည်”ဟု သိ၏။ မိမိသန္တာန်၌ သတိသမ္ပောဇ္ဈင် မရှိလျှင် လည်း “ငါ၏သန္တာန်၌ သတိသမ္ပောဇ္ဈင် မရှိ”ဟု သိ၏။ မဖြစ်သေးသော သတိသမ္ပောဇ္ဈင်၏ ဖြစ်ကြောင်းကိုလည်း သိ၏။ ဖြစ်ပြီးသော သတိ သမ္ပောဇ္ဈင်ကို ပွားစေခြင်းငှါ ပြည့်စုံခြင်း၏ အကြောင်းကိုလည်း သိ၏။

(၂) မိမိသန္တာန်၌ ဓမ္မဝိစယသမ္ပောဇ္ဈင်ရှိလျှင်လည်း “ငါ၏ သန္တာန်၌ ဓမ္မဝိစယသမ္ပောဇ္ဈင် ရှိသည်”ဟု သိ၏။ပ။

(၃) မိမိသန္တာန်၌ ဝီရိယသမ္ပောဇ္ဈင် ရှိလျှင်လည်း “ငါ၏ သန္တာန်၌ ဝီရိယသမ္ပောဇ္ဈင် ရှိသည်”ဟု သိ၏။ပ။

(၄) မိမိသန္တာန်၌ ပီတိသမ္ပောဇ္ဈင် ရှိလျှင်လည်း “ငါ၏ သန္တာန်၌ ပီတိသမ္ပောဇ္ဈင် ရှိသည်”ဟု သိ၏။ပ။

(၅) မိမိသန္တာန်၌ ပဿတိသမ္ပောဇ္ဈင် ရှိလျှင်လည်း “ငါ၏ သန္တာန်၌ ပဿတိသမ္ပောဇ္ဈင် ရှိသည်”ဟု သိ၏။ပ။

(၆) မိမိသန္တာန်၌ သမာဓိသမ္ပောဇ္ဈင် ရှိလျှင်လည်း “ငါ၏ သန္တာန်၌ သမာဓိသမ္ပောဇ္ဈင် ရှိသည်”ဟု သိ၏။ပ။

(၇) မိမိသန္တာန်၌ ဥပေက္ခာသမ္မောဇ္ဈင် ရှိလျှင်လည်း “ငါ၏ သန္တာန်၌ ဥပေက္ခာသမ္မောဇ္ဈင် ရှိသည်”ဟု သိ၏။ပ။ မဖြစ်သေးသော ဥပေက္ခာ သမ္မောဇ္ဈင်၏ ဖြစ်ကြောင်းကိုလည်း သိ၏။ ဖြစ်ပြီးသော ဥပေက္ခာ သမ္မောဇ္ဈင်ကို ပွားစေခြင်းငှါ ပြည့်စုံခြင်း၏ အကြောင်းကိုလည်း သိ၏။

ရဟန်းတို့ ဤသို့လည်း ရဟန်းသည် ဗောဇ္ဈင် ခုနစ်ပါး သဘောတရားတို့၌ သဘောတရားတို့ကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍နေ၏။ “သဘောတရားတို့သည်သာလျှင် ရှိကုန်၏”ဟု သတိသည် ရှေးရှု ထင်၏။

(၅) သစ္စာလေးပါးကို ဆင်ခြင်ခြင်းအပိုင်း

ရဟန်းတို့ တစ်ဖန် ထို့ပြင်လည်း ရဟန်းသည် အရိယသစ္စာလေးပါး သဘောတရားတို့၌ သဘောတရားတို့ကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေ၏။ ရဟန်းတို့ အဘယ်သို့လျှင် ရဟန်းသည် အရိယသစ္စာလေးပါး သဘောတရားတို့၌ သဘောတရားတို့ကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍နေသနည်း။

ရဟန်းတို့ ဤသာသနာတော်၌ ရဟန်းသည်

- (၁) “ဤကား ဒုက္ခတည်း”ဟု ဟုတ်မှန်သည့်အတိုင်း သိ၏။
- (၂) “ဤကား ဒုက္ခဖြစ်ကြောင်းတည်း”ဟု ဟုတ်မှန်သည့်အတိုင်း သိ၏။
- (၃) “ဤကား ဒုက္ခချုပ်ရာတည်း”ဟု ဟုတ်မှန်သည့်အတိုင်း သိ၏။
- (၄) “ဤကား ဒုက္ခချုပ်ရာသို့ ရောက်ကြောင်း အကျင့်တည်း”ဟု ဟုတ်မှန်သည့်အတိုင်း သိ၏။

“ဒုက္ခအရိယသစ္စာ”

ရဟန်းတို့ ဒုက္ခသစ္စာဟူသည် အဘယ်နည်း။

- (၁) ဇာတိသည်လည်း ဒုက္ခတည်း၊ ဇရာသည်လည်း ဒုက္ခတည်း၊

မရဏသည်လည်း ဒုက္ခတည်း။

(၂) သောကာ၊ ပရိဝေဒ၊ ဒုက္ခ၊ ဒေါမနဿ၊ ဥပါယာသ တို့သည်လည်း ဒုက္ခတို့တည်း။

(၃) မချစ်ခင် မနှစ်သက်လိုဖွယ်တို့နှင့် တွေ့ဆုံ ပေါင်းသင်းခြင်းသည် လည်း ဒုက္ခတည်း။

(၄) ချစ်ခင် နှစ်လိုဖွယ်တို့နှင့် ကွဲကွာ ကွေကွင်းခြင်းသည်လည်း ဒုက္ခတည်း။

(၅) အလိုရှိသည်ကို မရခြင်းသည်လည်း ဒုက္ခတည်း။

(၆) အကျဉ်းချုပ်အားဖြင့် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ ငါးပါးတို့သည် ဒုက္ခတို့တည်း။

ငါးပါးသော ဥပါဒါနက္ခန္ဓာတို့ဟူသည် ရုပ်ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ၊ ဝေဒနာ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ၊ သညာဥပါဒါနက္ခန္ဓာ၊ သင်္ခါရ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ၊ ဝိညာဏ် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာတို့ပေတည်း။ ရဟန်းတို့ ဤတရားသဘောကို ဒုက္ခ အရိယသစ္စာဟူ၍ ဆိုအပ်၏။

“ဒုက္ခသမုဒယ အရိယသစ္စာ”

ရဟန်းတို့ ဒုက္ခသမုဒယ အရိယသစ္စာသည် အဘယ်နည်း။ တစ်ဖန် ဘဝသစ်ကို ဖြစ်စေတတ်သော နှစ်သက် တပ်မက်ခြင်းနှင့် တကွဖြစ်သော ထိုထို ဘဝအာရုံ၌ အလွန် နှစ်သက်ခြင်းရှိသော တဏှာတည်း။ ထိုတဏှာ သည် အဘယ်နည်း။ ကာမတဏှာ၊ ဘဝတဏှာ၊ ဝိဘဝတဏှာတို့တည်း။

လောက၌ ချစ်ခင်ဖွယ် သာယာဖွယ် သဘောသည် (ရှိ၏)၊ ထိုတဏှာသည် ဖြစ်သည်ရှိသော် ဤချစ်ခင်ဖွယ် သာယာဖွယ် အာရုံ၌ ဖြစ်၏။ တည်သည်ရှိသော် ဤ(ချစ်ခင်ဖွယ် သာယာဖွယ်အာရုံ)၌ တည်၏။

လောက၌ ချစ်ခင်ဖွယ် သာယာဖွယ် သဘောသည် အဘယ်အာရုံ၌ တည်သနည်း။ အဘယ်အာရုံ၌ ဖြစ်သနည်း။

လောက၌ မျက်စိ၊ ရူပါရုံ၊ စက္ခုဝိညာဏ်၊ စက္ခုသမ္မဿ၊ စက္ခုသမ္မဿဇာဝေဒနာ၊ ရူပသညာ၊ ရူပသဇ္ဇေတနာ၊ ရူပတဏှာ၊ ရူပဝိတက်၊ ရူပဝိစာရတို့သည် ချစ်ခင်ဖွယ် သာယာဖွယ်သဘော ဖြစ်၏။ ထိုတဏှာသည် ဖြစ်သည် ရှိသော် ၎င်းတို့၌ ဖြစ်၏။ တည်သည် ရှိသော် ၎င်းတို့၌တည်၏။ ထို့အတူ လောက၌ နား။ပ။ နှာခေါင်း။ပ။ လျှာ။ပ။ ကိုယ်။ပ။ စိတ်။ပ။ စသည်တို့သည် ချစ်ခင်ဖွယ် သာယာဖွယ် သဘောဖြစ်၏။ ထိုတဏှာသည် ဖြစ်သည်ရှိသော် ၎င်းတို့၌ ဖြစ်၏။ တည်သည် ရှိသော် ၎င်းတို့၌ တည်၏။

ရဟန်းတို့ ဤတရားသဘောကို အရိယာတို့ သိအပ်သော ဒုက္ခသမုဒယ အရိယသစ္စာဟူ၍ ဆိုအပ်၏။

“ဒုက္ခနိရောဓ အရိယသစ္စာ”

ရဟန်းတို့ ဒုက္ခနိရောဓ အရိယသစ္စာသည် အဘယ်နည်း။

ထိုတဏှာ၏ သာလျှင် အကြွင်းမရှိ ကင်းပြတ်ချုပ်ငြိမ်းရာ တဏှာကို စွန့်ရာ တဏှာကို ဝေးစွာစွန့်ရာ တဏှာမှ လွတ်မြောက်ရာ တဏှာဖြင့် မကပ်ငြိရာ (နိဗ္ဗာန်)တည်း။

ရဟန်းတို့ ထိုတဏှာကို ပယ်အပ်သည်ရှိသော် အဘယ်၌ ပယ်အပ်သနည်း။ ချုပ်သည်ရှိသော် အဘယ်၌ ချုပ်သနည်း။

လောက၌ ချစ်ခင်ဖွယ် သာယာဖွယ် သဘောသည် (ရှိ၏)။ ထိုတဏှာကို ပယ်အပ်သည် ရှိသော် ဤချစ်ခင်ဖွယ် သာယာဖွယ် သဘော၌ ပယ်အပ်၏။ ချုပ်သည် ရှိသော် ဤချစ်ခင်ဖွယ် သာယာဖွယ် သဘော၌ ချုပ်၏။

လောက၌ ချစ်ခင်ဖွယ် သာယာဖွယ် သဘောသည် အဘယ်၌ ပယ်အပ်သနည်း၊ အဘယ်၌ ချုပ်သနည်း။

မျက်စိ၊ ရူပါရုံ၊ စက္ခုဝိညာဏ်၊ စက္ခုသမ္မဿ၊ စက္ခုသမ္မဿဇာဝေဒနာ၊ ရူပသညာ၊ ရူပသဇ္ဇေတနာ၊ ရူပတဏှာ၊ ရူပဝိတက်၊ ရူပဝိစာရ

စသည်တို့၌ ပယ်အပ်၏။ ချုပ်သည်ရှိသော် ၎င်းတို့၌ ချုပ်၏။ ထို့အတူ နား။ပ။ နှာခေါင်း။ပ။ လျှာ။ပ။ ကိုယ်။ပ။ စိတ်စသည်တို့၌ ထိုတဏှာကို ပယ်အပ်သည် ရှိသော် ၎င်းတို့၌ ပယ်အပ်၏။ ချုပ်သည် ရှိသော် ၎င်းတို့၌ ချုပ်၏။

“ဒုက္ခနိရောဂေါမိနိ ပဋိပဒါ အရိယသစ္စာ”

ရဟန်းတို့ ဒုက္ခနိရောဂေါမိနိ ပဋိပဒါ အရိယသစ္စာသည် အဘယ်နည်း။ မြတ်သော အင်္ဂါရှစ်ပါးရှိသော ဤမဂ်အကျင့်လမ်းတည်း။ ဤမဂ်အကျင့် လမ်းတို့သည် အဘယ်တို့နည်း။ သမ္မာဒိဋ္ဌိ၊ သမ္မာသင်္ကပ္ပ၊ သမ္မာဝါစာ၊ သမ္မာ ကမ္မန္တ၊ သမ္မာအာဇီဝ၊ သမ္မာဝါယာမ၊ သမ္မာသတိ၊ သမ္မာသမာဓိတို့ပေတည်း။

၁။ ရဟန်းတို့ သမ္မာဒိဋ္ဌိသည် အဘယ်နည်း။

ဒုက္ခ၌ သိမြင်ခြင်း၊ ဒုက္ခ၏ဖြစ်ကြောင်း၌ သိမြင်ခြင်း၊ ဒုက္ခ၏ ချုပ်ရာ (နိဗ္ဗာန်)၌ သိမြင်ခြင်း၊ ဒုက္ခ၏ချုပ်ရာ နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ကြောင်း အကျင့်၌ သိမြင်ခြင်းတည်း။ ရဟန်းတို့ ဤ(သိမြင်ခြင်း)ကို မှန်စွာသိမြင်ခြင်း ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။

၂။ ရဟန်းတို့ သမ္မာသင်္ကပ္ပသည် အဘယ်နည်း။

(ကာမအာရုံမှ) လွတ်ကင်းသော ကြံစည်ခြင်း၊ ဖျက်ဆီးခြင်းမှ လွတ်ကင်းသော ကြံစည်ခြင်း၊ ညှဉ်းဆဲခြင်းမှ လွတ်ကင်းသော ကြံစည်ခြင်းတည်း။ ရဟန်းတို့ ဤ(ကြံစည်ခြင်း)ကို မှန်စွာကြံခြင်း ‘သမ္မာသင်္ကပ္ပ’ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။

၃။ ရဟန်းတို့ သမ္မာဝါစာသည် အဘယ်နည်း။

မဟုတ်မမှန် ပြောခြင်းမှ ကြဉ်ရှောင်ခြင်း၊ ကုန်းစကားမှ ကြဉ်ရှောင် ခြင်း၊ ရုန့်ကြမ်းသောစကားမှ ကြဉ်ရှောင်ခြင်း၊ ပြိန်ဖျင်းသောစကားမှ ကြဉ်ရှောင်ခြင်းတည်း။ ရဟန်းတို့ ဤ(ကြဉ်ရှောင်ခြင်း)ကို မှန်စွာပြော ဆိုခြင်း ‘သမ္မာဝါစာ’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။

၄။ ရဟန်းတို့ သမ္မာကမ္မန္တသည် အဘယ်နည်း။

အသက်ကို သတ်ခြင်းမှ ကြဉ်ရှောင်ခြင်း၊ မပေးသည်ကို ယူခြင်းမှ ကြဉ်ရှောင်ခြင်း၊ ကာမဂုဏ်တို့၌ မှားယွင်းစွာ ကျင့်ခြင်းမှ ကြဉ်ရှောင်ခြင်းတည်း။ ရဟန်းတို့ ဤ(ကြဉ်ရှောင်ခြင်း)ကို မှန်စွာ ပြုလုပ်ခြင်း 'သမ္မာကမ္မန္တ' ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။

၅။ ရဟန်းတို့ သမ္မာအာဇီဝသည် အဘယ်နည်း။

ရဟန်းတို့ ဤသာသနာတော်၌ အရိယာဖြစ်သော တပည့်သည် မှားသော အသက်မွေးခြင်းကို ပယ်စွန့်၍ မှန်စွာ အသက်မွေးခြင်းဖြင့် အသက်မွေး၏။ ရဟန်းတို့ ဤ(အသက်မွေးခြင်း)ကို မှန်စွာအသက်မွေးခြင်း 'သမ္မာအာဇီဝ' ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။

၆။ ရဟန်းတို့ သမ္မာဝါယာမသည် အဘယ်နည်း။

(၁) မဖြစ်သေးသော အကုသိုလ် တရားတို့ကို မဖြစ်ပေါ်စေရန် အားထုတ်၏။ လုံ့လပြု၏။ စိတ်ကို ချီးမြှောက်၏။

(၂) ဖြစ်ပြီးသော အကုသိုလ် တရားတို့ကို ပယ်ရန် အားထုတ်၏။ လုံ့လပြု၏။ စိတ်ကို ချီးမြှောက်၏။

(၃) မဖြစ်သေးသော ကုသိုလ် တရားတို့ကို ဖြစ်စေရန် အားထုတ်၏။ လုံ့လပြု၏။ စိတ်ကို ချီးမြှောက်၏။

(၄) ဖြစ်ပြီးသောကုသိုလ် တရားတို့ တည်မြဲစေရန် ပွားများစေရန် အားထုတ်၏။ လုံ့လပြု၏။ စိတ်ကို ချီးမြှောက်၏။

ရဟန်းတို့ ဤ (အားထုတ်ခြင်း)ကို မှန်စွာအားထုတ်ခြင်း 'သမ္မာဝါယာမ' ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။

၇။ ရဟန်းတို့ သမ္မာသတိသည် အဘယ်နည်း။

(၁) ပြင်းစွာ အားထုတ်သော လုံ့လရှိသည် ဖြစ်၍ သမ္မဇဉ်ဉာဏ် ရှိသည် ဖြစ်၍ သတိရှိသည် ဖြစ်၍ လောက၌ အဘိဇ္ဈာ ဒေါမနဿကို

ပယ်ဖျောက်၍ ရုပ်အပေါင်း၌ ရုပ်အပေါင်းကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍နေ၏။

(၂) ပြင်းစွာ အားထုတ်သော လုံ့လရှိသည် ဖြစ်၍ သမ္မဇဉ်ဉာဏ် ရှိသည် ဖြစ်၍ သတိရှိသည် ဖြစ်၍ လောက၌ အဘိဇ္ဈာ ဒေါမနဿကို ပယ်ဖျောက်၍ ဝေဒနာတို့၌ ဝေဒနာတို့ကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍နေ၏။

(၃) ပြင်းစွာ အားထုတ်သော လုံ့လရှိသည် ဖြစ်၍ သမ္မဇဉ်ဉာဏ် ရှိသည် ဖြစ်၍ သတိရှိသည် ဖြစ်၍ လောက၌ အဘိဇ္ဈာ ဒေါမနဿကို ပယ်ဖျောက်၍ စိတ်၌ စိတ်ကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍နေ၏။

(၄) ပြင်းစွာ အားထုတ်သော လုံ့လရှိသည် ဖြစ်၍ သမ္မဇဉ်ဉာဏ် ရှိသည် ဖြစ်၍ သတိရှိသည် ဖြစ်၍ လောက၌ အဘိဇ္ဈာ ဒေါမနဿကို ပယ်ဖျောက်၍ သဘောတရားတို့၌ သဘောတရားတို့ကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍နေ၏။ ရဟန်းတို့ ဤ (အောက်မေ့ခြင်းသတိ)ကို မှန်စွာအောက်မေ့ခြင်း ‘သမ္မာသတိ’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။

၈။ ရဟန်းတို့ သမ္မာသမာဓိသည် အဘယ်နည်း။

(၁) ကာမဂုဏ်တို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင် အကုသိုလ်တရားတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင် ဝိတက်နှင့် တက္ကဖြစ်သော ဝိစာရနှင့် တက္ကဖြစ်သော (နိဝရဏ)ကင်းခြင်းကြောင့်ဖြစ်သည့် ပီတိ သုခရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍နေ၏။

(၂) ဝိတက် ဝိစာရ ငြိမ်းခြင်းကြောင့် မိမိသန္တာန်၌ စိတ်ကို ကြည်လင် စေတတ်သော၊ သမာဓိကို ဖြစ်ပွားစေတတ်သော၊ ဝိတက်လည်း မရှိသော၊ ဝိစာရလည်း မရှိသော၊ သမာဓိကြောင့်ဖြစ်သည့် ပီတိ သုခရှိသော ဒုတိယ ဈာန်သို့ ရောက်၍နေ၏။

(၃) ပီတိ၏လည်း ကင်းခြင်းကြောင့် လျစ်လျူရှုလျက် သတိရှိလျက် ဆင်ခြင်လျက် နေ၏။ သုခကိုလည်း ကိုယ်ဖြင့် ခံစား၏။ အကြင် (တတိယ ဖျာန်)ကြောင့် ထိုသူကို “လျစ်လျူရှုသူ သတိရှိသူ ချမ်းသာစွာ နေလေ့ ရှိသူ” ဟု အရိယာ (ပုဂ္ဂိုလ်)တို့သည် ချီးမွမ်း ပြောဆိုကုန်၏။ ထိုတတိယ ဖျာန်သို့ ရောက်၍ နေ၏။

(၄) ချမ်းသာဆင်းရဲကို ပယ်ခြင်းကြောင့်၎င်း ရှေးဦးကပင် ဝမ်းသာ ခြင်း နှလုံးမသာခြင်းတို့၏ ၊ ချုပ်နှံခြင်းကြောင့်၎င်း ဆင်းရဲချမ်းသာ ကင်းသော ဥပေက္ခာကြောင့်ဖြစ်သည့် သတိ၏ စင်ကြယ်ခြင်းရှိသော စတုတ္ထဖျာန်သို့ ရောက်၍ နေ၏။

ရဟန်းတို့ ဤသမာဓိကို မှန်စွာတည်ကြည်ခြင်း ‘သမ္မာသမာဓိ’ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။

ရဟန်းတို့ ဤတရားသဘောတို့ကို ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိပဋိပဒါ အရိယသစ္စာဟူ၍ ဆိုအပ်၏။

“ ခုနစ်နှစ်၊ ခုနစ်လ၊ ခုနစ်ရက် ”

ရဟန်းတို့ မည်သည့် ပုဂ္ဂိုလ်မဆို ဤသတိပဋ္ဌာန် လေးပါးတို့ကို ခုနစ်နှစ်တို့ပတ်လုံး ဤဟောပြသောနည်းဖြင့် ပွားငြားအံ့၊ ထိုပွားသော ပုဂ္ဂိုလ်အား မျက်မှောက်ဘဝ၌ပင် အရဟတ္တဖိုလ်ဖြစ်စေ၊ ဥပါဒါန်အကြွင်း ရှိသေးလျှင် အနာဂါမိဖိုလ်ဖြစ်စေ ဤဖိုလ်နှစ်ပါးတို့တွင် တစ်ပါးပါးသော ဖိုလ်ကို (အမှန်ရပေမည်ဟု) အလိုရှိအပ်၏။

ရဟန်းတို့ ခုနစ်နှစ်ကို ထားဘိဦး၊ ဤသတိပဋ္ဌာန် လေးပါးတို့ကို ခုနစ်လတို့ပတ်လုံး ဤဟောပြသောနည်းဖြင့် ပွားငြားအံ့၊ ထိုပွားသော ပုဂ္ဂိုလ်အား မျက်မှောက် ဘဝ၌ပင် အရဟတ္တဖိုလ်ဖြစ်စေ၊ ဥပါဒါန် အကြွင်းရှိသေးလျှင် အနာဂါမိဖိုလ် ဖြစ်စေ ဤဖိုလ်နှစ်ပါးတို့တွင်

တစ်ပါးပါးသော ဖိုလ်ကို (အမှန်ရပေမည်ဟု) အလိုရှိအပ်၏။

ရဟန်းတို့ ခုနစ်လကို ထားဘိဦး၊ ဤသတိပဋ္ဌာန် လေးပါးတို့ကို ခုနစ်ရက်ပတ်လုံး ဤဟောပြသောနည်းဖြင့် ပွားငြားအံ့၊ ထိုပွားသော ပုဂ္ဂိုလ်အား မျက်မှောက် ဘဝ၌ပင် အရဟတ္တဖိုလ် ဖြစ်စေ၊ ဥပါဒါန် အကြွင်းရှိသေးလျှင် အနာဂါမိဖိုလ် ဖြစ်စေ ဤဖိုလ်နှစ်ပါးတို့တွင် တစ်ပါးပါး သော ဖိုလ်ကို (အမှန်ရပေမည်ဟု) အလိုရှိအပ်၏။

“ တစ်ကြောင်းတည်းသောလမ်း ”

“ရဟန်းတို့ ဤခရီးလမ်းသည် သတ္တဝါတို့၏

၁။ စိတ်စင်ကြယ်ရန်၊

၂။ စိုးရိမ်ပူပန်ခြင်း

၃။ ငိုကြွေးခြင်းတို့ကို လွန်မြောက်ရန်၊

၄။ ကိုယ်ဆင်းရဲခြင်း

၅။ စိတ်ဆင်းရဲခြင်းတို့ ချုပ်ငြိမ်းရန်၊

၆။ အရိယမဂ်ကို ရရန်၊

၇။ နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်ပြုရန်၊

တစ်ကြောင်းတည်းသော ခရီးလမ်းဖြစ်၏။

ယင်းသည့် ခရီးလမ်းကား ဤသတိပဋ္ဌာန် လေးပါးတို့ပင်တည်း”ဟု ဤသို့ အကြင် သတိပဋ္ဌာန်တရား ကြေငြာချက်ကို ငါဆိုခဲ့၏။ ဤကြေညာ ချက်ကို ဤ (အကျိုးနှစ်ပါးတို့တွင် တစ်ပါးပါး အမှန် ရရှိနိုင်ခြင်း)ကို ရည်ရွယ်၍ဆို၏ဟု မြတ်စွာဘုရားသည် ဤတရားတော်ကို ဟောတော်မူ၏။

မဟာသတိပဋ္ဌာနသုတ်ပြီး၏။

**နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ်
(ရုပ်နာမ်ကိုပိုင်းခြားသိခြင်း)**

လက္ခဏာ၊ ရသာ၊ ပစ္စုပဋ္ဌာန်ကိုသိလျှင် ရုပ်နာမ်ကို ပိုင်းခြားသိသော **‘နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ်’**ကိုရ၍ ပဒဋ္ဌာန်ကိုသိလျှင် အကြောင်းကို သိမ်းဆည်းသိသော **‘ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်’**ကိုရသည် မည်၏။ ယင်း ဉာဏ်နှစ်မျိုးကို ရသောအခါ **(စူဠသောတာပန်)**မည်၏။ ဤနေရာ၌ ဆိုလို သော နာမ်ရုပ်သိဆိုသည်မှာ သတိပဋ္ဌာန်ဒေသနာတော်အရ **‘သတိသမ္ပဇည’**နှင့် ပြည့်စုံသော ပရိကမ္မ **(ခဏိက)**သမာဓိအဆင့်မှ ဝိပဿနာသို့ ကူးပြောင်းရှုမှတ်သော ယောဂီ၏**(နာမ်ရုပ်)**ကို **‘အကြောင်း နှင့်တကွသိမှု’**ပင် ဖြစ်ပါသည်။

လက္ခဏာ၊ ရသာ၊ ပစ္စုပဋ္ဌာန်၊ ပဒဋ္ဌာန်

- လက္ခဏာဟူသည် ရုပ်နာမ်နှင့်ပတ်သက်၍ မှတ်သားကြောင်း **‘အမှတ်အသား’** ဖြစ်သည်။
- ရသာဟူသည် ရုပ်နာမ်တို့၏ **‘ပြုဖွယ်ကိစ္စ’** ဖြစ်သည်။
- ပစ္စုပဋ္ဌာန်ဟူသည် တရားအားထုတ်သူ၏ **‘ဉာဏ်’**တွင် ထင်လာသော **‘အခြင်းအရာ’** ဖြစ်သည်။
- ပဒဋ္ဌာန်ဟူသည် ရုပ်နာမ်တို့၏ **‘နီးသောအကြောင်း’** ဖြစ်သည်။

ရသာမှ ပစ္စုပဋ္ဌာန်

ရသာနှင့်ပစ္စုပဋ္ဌာန်တွင် ရုပ်နာမ်တို့၏ **‘သီးခြား’**ဆိုင်ရာကိစ္စများ သည် **(ရသာ)**ဖြစ်သည်။ ကိစ္စများစွာတို့သည် **‘ဧကရသာ ခေါ် တစ်ခုတည်း’** သောကိစ္စအဖြစ်သို့ ရောက်အောင် ပေါင်းစည်းကြသောအခါ ဧကရသာ အနေဖြင့် ယောဂီ၏ **‘ဉာဏ်’**တွင် ထင်လာခြင်းသည် **‘ပစ္စုပဋ္ဌာန်’**မည်၏။

ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်အတွက် အကြောင်းကိုသိမ်းဆည်းရာ၌

(နီးသောအကြောင်း)ကို၎င်း **(ဝေးသောအကြောင်း)**ကို၎င်း သိမ်းဆည်းရပါသည်။ အဘိဓမ္မာနည်းအရ ထင်ရှားစေရန် နီးသောအကြောင်း (ပဒဋ္ဌာန်)ကို ဖော်ပြခြင်းဖြစ်သည်။ နီးသည်ဖြစ်စေ၊ ဝေးသည်ဖြစ်စေ **‘မှန်ကန်’**သော **(ကြောင်းကျိုးဆက်)**ကိုသိလျှင် **‘ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်’**ကို ရသည် မည်ပါသည်။

ဆီလျော်သောအကြောင်းကိုရှုရာ၌ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်နည်း၊ ပဋ္ဌာန်းနည်းတို့အရ ဆင်ခြင်နိုင်လျှင် ကောင်းစွာ မြင်လွယ်သော်လည်း အဘိဓမ္မာသဘောကို မနိုင်လျှင် ဆင်ခြင်ရန် ခဲယဉ်းသောကြောင့် ရုပ်ခန္ဓာအတွက် **(ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရ)**ဟူသောအကြောင်း၊ နာမ်ခန္ဓာအတွက် **(အာရုံ၊ ဒွါရ၊ ယောနိသောမနသိကာရ)** စသော အကြောင်းများကို ဆင်ခြင်ကုန်ရာ၏။

တဇ္ဇာပညတ်

ပရမတ်သဘောကို သိစေတတ်သောကြောင့် တဇ္ဇာပညတ်မည်၏။ ခက်မာသည်၊ ကြမ်းတမ်းသည်၊ တွေ့သည်၊ ကြားသည်၊ သွားသည်တို့သည်၎င်း၊ ပထဝီ၊ အာပေါ၊ တေဇော၊ ဝါယော၊ ဖဿ၊ ဝေဒနာ၊ သညာ၊ စေတနာ၊ ကာယဝိညာဏ်၊ သောတဝိညာဏ် စသည်တို့သည်၎င်း တဇ္ဇာပညတ်ချည်းသာတည်း။

ပညတ်အမည်တို့ဖြင့် နှလုံးသွင်းငြားသော်လည်း **(ဘာဝနာတိုးပွား)**ရင့်သန်လတ်သော် **(အမည်ပညတ်ကို ပယ်စွန့်)**လွန်မြောက်၍ နှလုံးသွင်းသော စိတ်သည် **(ပရမတ်သဘော)**၌သာလျှင် တည်လေ၏။

ထို့ကြောင့် **(သဘာဝလက္ခဏာ)**ဟူသည် ရုပ်နာမ်ပရမတ်တရားတို့၏ ပင်းရင်းသဘောပင်တည်း။ ရသဟူသည် ရုပ်နာမ်တို့၏ အစွမ်းသတ္တိ-ကိစ္စပေတည်း။ ပစ္စုပဋ္ဌာန်ဟူသည် ရှုမှတ်သူ၏-ဉာဏ်၌ ရုပ်နာမ်

တို့၏ သူ့သဘောအတိုင်း ထင်ရှားလာသော အခြင်းအရာပေတည်း။

ထိုရုပ်နာမ်တို့ကိုသိလျှင်လည်း **‘လက္ခဏာ၊ ကိစ္စစသည်တို့၏ အလိုအားဖြင့်သာ သိခြင်း’** ဖြစ်၏။ အကယ်၍ ထိုကဲ့သို့ မသိငြားအံ့ **(အမည်ပညတ်၊ ပုံသဏ္ဍာန်ပညတ်)** အမူအရာပညတ်၊ ဂဏာန်းသင်္ချာပညတ် စသည်တို့ဖြင့်သာ သိခြင်းဖြစ်သည်။

ဘာဝနာအစွမ်းကြောင့် **‘သဘာဝလက္ခဏာ’**အားဖြင့်၎င်း၊ **‘ကိစ္စ’**အားဖြင့်၎င်း **(သတိဖြင့်)** နှလုံးသွင်းနိုင်လျှင် **သမူဟယန (အပေါင်းအစု)**ကို ဖြိုခွဲနိုင်၍ ရုပ်နာမ်တရားတို့သည် **‘ဉာဏ်’**တွင် ရှေးရှု ထင်ရှားလာမည်။

ထို့နောက် ဘာဝနာအစွမ်း အားကောင်းလာသောအခါ ရှေးအစဉ် နောက်အစဉ်ဖြစ်သော ရုပ်နာမ် **(သန္တတိယန)**ကို ပိုင်းဖြတ် ဖျက်ဆီးနိုင်၍ အနိစ္စစသော **(သာမညလက္ခဏာ)**တို့သည် သူ့သဘောအတိုင်း ထင်ရှားလာပေမည်။ **(အာရုံပိုင်း)**တွင် သမူဟယနကို၎င်း၊ ကိစ္စယနကို၎င်း၊ သန္တတိယနကို၎င်း ဖြိုခွဲပြီးနောက် **(အာရမ္မဏိကပိုင်း)**တွင် အာရမ္မဏယနကို ဖြိုခွဲခြင်း ဖြစ်လေသည်။

လက္ခဏာနှင့်ပရမတ်

မှတ်သိကြောင်း အမှတ်အသားကို လက္ခဏာဟုခေါ်၏။ ထိုလက္ခဏာရှိသောတရားသည် လက္ခဏာဝန္တဖြစ်၍ ပရမတ်မည်၏။ ပူခြင်း-အေးခြင်းသဘောသည် မှတ်သိကြောင်း လက္ခဏာဖြစ်၍ ထို **‘လက္ခဏာကိုဆောင်ထားသောတရားသည် တေဇော’** ဖြစ်၏။ ထို့အတူ မာခြင်း-ပျော့ခြင်းသဘောသည် လက္ခဏာဖြစ်၍ ထိုလက္ခဏာရှိသောတရားသည် ပထဝီ ဖြစ်၏။ **‘တေဇောကို တေဇောဟုသိအောင်’** ညွှန်ပြသော အမှတ်အသား၊ **‘ပထဝီကို ပထဝီဟုသိအောင်’** ညွှန်ပြသောအမှတ်အသားသည် **‘လက္ခဏာ’** မည်၏။

ရုပ်နာမ်ပရမတ်တရား အသီးသီးတို့သည် မိမိတို့၏ သက်ဆိုင်ရာ လက္ခဏာတို့ကို ဆောင်ထားတတ်သောကြောင့် **(လက္ခဏဝန္တ)**တရားများ **(လက္ခဏာရှိသော ပရမတ်တရားများ)**ဖြစ်ကြသည်။ **‘လက္ခဏာ’**ဟူ သည် **‘ပညတ်’**ဖြစ်သောကြောင့် ပရမတ်မဟုတ်ပါ။

ထို့ကြောင့် လက္ခဏာသည်လည်း ရုပ်နာမ်ပရမတ်မဟုတ်သလို ရုပ်နာမ်ပရမတ်သည်လည်း လက္ခဏာ မဟုတ်ပါ။ သို့သော် လက္ခဏာ သည် ပရမတ်နှင့်လည်း ကင်း၍မဖြစ်နိုင်ပါ။ **‘လက္ခဏာ’** ဖြင့်သာလျှင် ပင် ပရမတ်တို့ကို **(ဉာဏ်)**ဖြင့် သိမြင်နိုင်လေသည်။

‘သတ္တသညာ ဇီဝသညာ’

ဤသို့ ပွားများဆင်ခြင်ပါက နွားဟူသောသညာပျောက်၍ အမဲ ဟူသော သညာရောက်သကဲ့သို့ ဣရိယာပုတ်လေးပါးတို့၌ (သတ္တသညာ ဇီဝသညာ)တို့ကို ဖယ်ခွါ၍ **‘ဓာတ်’**အစုဟုသာ **(ဉာဏ်)**၌ ရှေးရှုထင်၏။

ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါမဟုတ်၊ အရိုး-အကြော-အသား-အရေဟူသော လေးမျိုးသော ကောဋ္ဌာသအစုသာတည်းဟု ကောဋ္ဌာသလေးခုကို အပေါင်းအစုမရှိပဲ အဖန်တလဲလဲ ခွဲစိတ်ဝေဘန် ဉာဏ်ဖြင့်ခွဲထု အာရုံ ပြုပြီးလျှင် ပထဝီ၊ အာပေါ၊ တေဇော၊ ဝါယောစသည်ဖြင့် ပွားများ သိမ်း ဆည်းအပ်၏။ အဖန်ဖန်ပွားများအပ်သည်ရှိသော် (သတ္တသညာ-ဇီဝ သညာ) ကင်းပြတ်၍ ဓာတ်လေးပါးအစုသာ **(ဉာဏ်)**၌ ထင်၏။ ဤကား တိက္ခပညပုဂ္ဂိုလ်တို့ ပွားရာသောနည်းတည်း။

‘နာမ်နှင့်ရုပ်’

ရုပ်သည် ဖောက်ပြန်ခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ ဖောက်ပြန်တတ်သော ကြောင့် ရုပ်မည်၏။ နာမ်သည် အာရုံသို့ ညွှတ်တတ်သော လက္ခဏာရှိ၏။ အာရုံဆီသို့ ရှေးရှုညွှတ်တတ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် နာမ်မည်၏။ ဤကား

ရုပ်၊ ဤကားနာမ်ဟု နှစ်စုခွဲ၍ အဖန်ဖန် ဝေဖန် ပိုင်းခြားမှတ်သားရ၏။

‘ဓာတ်လေးပါးမှစ၍ရှုနည်း’

ရုပ်မှစ၍ သိမ်းဆည်းပုံကား အကျဉ်းအားဖြင့် ၎င်း အကျယ် အားဖြင့် ၎င်း ဓာတ်လေးပါးကို သိမ်းဆည်းရ၏။ ဓာတ်လေးပါးတို့သည် ထိုယောဂီအား မှန်ကန်သော မိမိ၏သဘောလက္ခဏာဖြင့် ထင်ပေါ်ကုန်၏။

ရုပ်ဟူသည် အပူအအေးစသော ဆန့်ကျင်ဘက်တရားတို့ကြောင့် ရှေးရုပ်အစဉ်နှင့်မတူသည့် နောက်ရုပ်အစဉ်၏ ထင်ထင်ရှားရှား ဖောက် ပြန်ပြောင်းလဲခြင်းဟူသော လက္ခဏာရှိ၏။ ဖောက်ပြန်ပြောင်းလဲ တတ်သော အခြင်းအရာသည် ရုပ်၏ကိစ္စဖြစ်၏။ ဖောက်ပြန်ပြောင်းလဲ တတ်သော သဘောကို ရုပ်ဟု မှတ်အပ်၏။

မဟာဘုတ်

မဟာဘုတ်ဟုခေါ်သော အခြေခံ ဓာတ်ကြီးလေးပါးရှိ၏။ အလုံးစုံ သောဓာတ်လေးပါးတို့သည်ပင် **‘ဓာတု၏လက္ခဏာ’**ကို မလွန်ကြသော ကြောင့် **‘ဓာတ်’**မည်ကုန်၏။ မိမိ၏သဘောလက္ခဏာကို ဆောင်ခြင်း ကြောင့် ၎င်း၊ ရုပ်နာမ်ဟူသော မိမိ၏**‘ခဏ’**အားလျော်စွာတည်ခြင်း ကြောင့် ၎င်း **‘ဓမ္မ’**မည်ကုန်၏။ ကုန်ခြင်းသဘောကြောင့် **‘အနိစ္စ’**မည် ကုန်၏။ ကြောက်ဖွယ် အနက်သဘောကြောင့် **‘ဒုက္ခ’**မည်ကုန်၏။ **(အတ္တ ကောင်ဟူသော အနှစ်)**မရှိသည့် သဘောကြောင့် **‘အနတ္တ’**မည်ကုန်၏။

ပထဝီဓာတ်သည် တည်ရာ

ပထဝီသည် မာခြင်းပျော့ခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ ယင်းလက္ခဏာရှိ သောသဘောကို ပထဝီဟု သိမှတ်အပ်၏။ ပထဝီဓာတ်သည် အာပေါ ဓာတ်က ပေါင်းစုပေးခြင်း၊ တေဇောဓာတ်က စောင့်ရှောက်ခြင်း၊ ဝါယော ဓာတ်က ထောက်ကန်ပေးခြင်းကိုရသည်ဖြစ်၍ သုံးပါးကုန်သော (ထို)

မဟာဘုတ်တို့အား **‘တည်ရာ’** ဖြစ်လျက် ကျေးဇူးပြု၏။

အာပေါဓာတ်သည် ဖွဲ့စည်း

အာပေါသည် ဖွဲ့စည်းခြင်း ယိုစီးခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ ယင်းလက္ခဏာရှိသော သဘောကို အာပေါဟု မှတ်အပ်၏။ အာပေါဓာတ်သည် ပထဝီဓာတ်၌တည်၍ တေဇောဓာတ်က စောင့်ရှောက်ခြင်း၊ ဝါယောဓာတ်က ထောက်ကန်ပေးခြင်းကို ရသည်ဖြစ်၍ သုံးပါးကုန်သော (ထို) မဟာဘုတ်တို့အား **‘ဖွဲ့စည်းပေါင်းစု’**လျက် ကျေးဇူးပြု၏။

တေဇောဓာတ်သည် ပူနွေး

တေဇောသည် ပူခြင်း အေးခြင်း လက္ခဏာ ရှိ၏။ ယင်းလက္ခဏာရှိသောသဘောကို တေဇောဟု မှတ်အပ်၏။ တေဇောဓာတ်သည် ပထဝီဓာတ်၌တည်၍ အာပေါဓာတ်က ပေါင်းစုပေးခြင်း ဝါယောဓာတ်က ထောက်ကန်ပေးခြင်းကို ရသည်ဖြစ်၍ သုံးပါးကုန်သော (ထို)မဟာဘုတ်တို့အား **‘ပူနွေး-ရင့်ကျက်’**စေလျက် ကျေးဇူးပြု၏။

ဝါယောဓာတ်သည် ထောက်ကန်

ဝါယောသည် ထောက်ကန်ခြင်း တွန်းတိုးခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ ယင်းလက္ခဏာရှိသောသဘောကို ဝါယောဟု မှတ်အပ်၏။ ဝါယောဓာတ်သည် ပထဝီဓာတ်၌တည်၍ အာပေါဓာတ်က ပေါင်းစုပေးခြင်း၊ တေဇောဓာတ်က ရင့်ကျက်စေခြင်းကို ရသည်ဖြစ်၍ သုံးပါးကုန်သော (ထို)မဟာဘုတ်တို့အား **‘ထောက်ကန်’**လျက် ကျေးဇူးပြု၏။ ဤသို့ ကျေးဇူးပြုခြင်း ထောက်ပံ့ခြင်းအားဖြင့် နှလုံးသွင်းအပ်၏။

ဥပါဒါရုပ်

ဓာတ်လေးပါးကို သိမ်းဆည်းပြီးသောအခါ ထိုဓာတ်လေးပါး မဟာဘုတ်၌ မှီနေသော အဆင်း (ဝဏ္ဏ)၊ အနံ့ (ဂန္ဓ)၊ အရသာ (ရသာ)၊ အဆီ

(ဩဇာ) စသည်တို့သည် ဥပါဒါရုပ်တည်း။ ထိုသို့သိမ်းဆည်းသော ယောဂီ အား မှန်ကန်သော မိမိ၏သဘောလက္ခဏာဖြင့် ရုပ်တရားတို့သည် ထင် ပေါ်ကုန်၏။

ဆံပင်၌ရုပ် (၄၄)မျိုး

‘ကံ’ကြောင့်ဖြစ်သော ဆံပင်၌ ပထဝီဓာတ်၊ အာပေါဓာတ်၊ တေဇောဓာတ်၊ ဝါယောဓာတ်၊ ဝဏ္ဏ၊ ဂန္ဓ၊ ရသာ၊ ဩဇာ၊ ဇီဝိတ၊ ‘ကာယ ပသာဒ’ဟူသော ရုပ်(၁၀)ခုအပေါင်း၊ ‘ဘာဝရုပ်’နှင့်တကွ ရုပ်(၁၀)ခု အပေါင်း၊ ‘အာဟာရ’ကြောင့်ဖြစ်သော ဩဇ္ဇမက (ခေါ်) အဋ္ဌကလာပ် ရုပ်(၈)ခုအပေါင်း၊ ‘ဥတု’ကြောင့်ဖြစ်သော ဩဇ္ဇမက ရုပ်(၈)ခုအပေါင်း၊ ‘စိတ်’ကြောင့်ဖြစ်သော ဩဇ္ဇမက ရုပ်(၈)ခုအပေါင်း စသည့် (၄၄)ပါး သော ရုပ်တို့သည် ထင်ရှားကုန်၏။

ဓာတ်တစ်ခုကိုမှန်စွာသိလျှင်

ဆံပင်၌ ပထဝီဓာတ် ဖောဋ္ဌဗ္ဗရုပ်ကို ရှုမိ၍ ထိုပထဝီဓာတ်တစ်ခု ကို မှန်စွာသိလျှင် တစ်ပေါင်းတည်းဖြစ်သော ထိုဆံပင်ဖြစ်သောရုပ် (၄၄)လုံး ၌လည်း ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါဟု စွဲလမ်းမည့် (ကိလေသာဖြစ်ခွင့်) မရှိပြီ။ ဤသို့ ကိလေသာမဖြစ်ဘဲ ငြိမ်းသောကြောင့် ရှုခြင်းကိစ္စလည်း ပြီးပေသည်။

“နာမ်ကိုသိမ်းဆည်းပုံ”

ရုပ်ကိုသိမ်းဆည်းပြီးသော ယောဂီအား ဒွါရ၏အစွမ်းဖြင့် နာမ် တရားတို့သည် ထင်ရှားကုန်၏။ ထင်ရှားပုံကား ‘ဒွေးပဉ္စဝိညာဏ် (၁၀)ပါး၊ မနောဓာတ် (၃)ပါး၊ မနောဝိညာဏ်ဓာတ် (၆၈)ပါး’ဟူသော (၈၁)ပါး သော လောကီစိတ်တို့သည်၎င်း၊ ထိုစိတ်တို့နှင့်တကွဖြစ်သော ဖဿ၊ ဝေဒနာ၊ သညာ၊ စေတနာ၊ ဇီဝိတ၊ ဧကဂ္ဂတာ၊ မနသိကာရဟူသော ဤ (၇)ပါး စီသော စေတသိက်တို့သည်၎င်း ထင်ရှားကုန်၏။ ထိုနာမ်တရားတို့ကို

လည်း အာရုံဆီသို့ ညွတ်ခြင်းသဘောလက္ခဏာအားဖြင့် တစ်ပေါင်းတည်း ပြု၍ ‘ဤတရားတို့သည် နာမ်တည်း’ဟု ရှုအပ်၏။

‘နာမ်တရားထင်ရှားအောင်ရှုနည်း’

နာမ်သည် သိမ်မွေ့သောကြောင့် မထင်ပေါ်ဘဲ ရှိငြားအံ့၊ ထိုယောဂီ သည် ရုပ်ကိုသာလျှင် အဖန်ဖန် သုံးသပ်အပ်၏။ ပိုင်းခြားအပ်၏။ ထိုအခါ ရုပ်ကိုအာရုံပြုသော နာမ်တရားတို့သည် အလိုလိုပင် ထင်ရှားပေါ်လာ ကုန်၏။ ရုပ်ကို သိမ်းဆည်းမှု စင်ကြယ်ပြီးသော ယောဂီအား နာမ်တရား တို့သည် ဖဿ၏အစွမ်းဖြင့်သော်၎င်း၊ ဝေဒနာ၏အစွမ်းဖြင့်သော်၎င်း၊ ဝိညာဏ်၏အစွမ်းဖြင့်သော်၎င်း၊ တစ်ပါးပါးသော အခြင်းအရာဖြင့် ထင်ပေါ်ကုန်၏။

ဖဿ၏အစွမ်း - ခက်မာသောသဘောသည် ပထဝီဓာတ်တည်း။ ဤသို့သောနည်းဖြင့် ဓာတ်တို့ကို သိမ်းဆည်းလတ်သော် ပထဝီစသော အာရုံသို့ ရှေးဦးစွာ ကျရောက်တတ်သော ဖဿ (တွေ့ထိမှု)သည် ထင်ပေါ် ၏။ ဖဿထင်လျှင် ထိုဖဿနှင့်ယှဉ်သော ဝေဒနာသည်၎င်း၊ သညာသည် ၎င်း၊ စေတနာသည်၎င်း၊ ဝိညာဏ်သည်၎င်း ထင်ပေါ်လာကုန်၏။

ဝေဒနာ၏အစွမ်း - ခက်မာခြင်းလက္ခဏာရှိသော ပထဝီဓာတ်ကို သိမ်းဆည်းလတ်သော် ပထဝီစသော အာရုံ၏အရသာကို ခံစားတတ် သော ဝေဒနာသည် ထင်ပေါ်၏။ ထိုဝေဒနာနှင့် ယှဉ်သောသညာသည်၎င်း၊ ဖဿသည်၎င်း၊ စေတနာသည်သည်၎င်း၊ ဝိညာဏ်သည်၎င်း ထင်ပေါ်၏။

ဝိညာဏ်၏အစွမ်း - ခက်မာခြင်းလက္ခဏာရှိသော ပထဝီဓာတ် ကို သိမ်းဆည်းလတ်သော် ပထဝီစသော အာရုံကိုသိတတ်သော ဝိညာ ဏက္ခန္ဓာသည် ထင်ပေါ်၏။ ထိုဝိညာဏ်နှင့်ယှဉ်သော ဝေဒနာသည်၎င်း၊ သညာသည်၎င်း၊ ဖဿသည်၎င်း၊ စေတနာသည်၎င်း ထင်ပေါ်ကုန်၏။

ထွက်သက်ဝင်သက်၌ ပထဝီဓာတ်သည် ခက်မာခြင်းလက္ခဏာ ရှိ၏ဟုသိမ်းဆည်းလတ်သော် ပထဝီစသောအာရုံကို သိတတ်သော ဝိညာဏ်သည် ထင်ပေါ်၏။ ထိုဝိညာဏ်နှင့်ယှဉ်သော ဝေဒနာ၊ သညာ၊ ဖဿ၊ စေတနာစသည့် နာမ်တရားတို့သည် ဝိညာဏ်၏အစွမ်းအားဖြင့် ထင်ပေါ်လာကုန်၏။

သုတ္တန်နည်းဖြင့် ရုပ်နာမ်ကိုဆင်ခြင်ပုံ

ဘဝအဆက်ဆက် အနမတဂ္ဂမှ ကိန်းလာခဲ့သော မိစ္ဆာဘိဝေသန ကို မဆိုထားဘိ၊ လောကသမုတိပညတ် သတ္တပုဂ္ဂလ သညာပင်သော် လည်း လွန်စွာ ချုပ်သည်ထက် ချုပ်ခြင်း၊ အသမ္မောဟဘုံ၌ စိတ်ကိုတည် စေခြင်းအကျိုးငှာ သုတ္တန်တို့နှင့် ပိုင်းခြားဆင်ခြင် သုံးသပ်အပ်၏။

ဥပမာအားဖြင့် ဝင်ရိုး၊ ဘီး၊ ရထားအိမ်စသော အစိတ်အပိုင်းတို့ တစ်ပေါင်းတည်းဖြစ်သောအခါ ရထားဟူသော အမည်ဝေါဟာရမျှသည် ဖြစ်၏။ စစ်မှန်သော အနက်သဘောအားဖြင့်မူကား ရထားမည်သည် မရှိ။

ထို့အတူ သစ်သားအစရှိသော အပေါင်းတို့ဖြင့် ဟင်းလင်းပြင် အရပ်ကို ကာရံတည်ဆောက်လတ်သော် အိမ်ဟူသော အမည်ဝေါဟာ ရမျှသည် ဖြစ်၏။ စစ်မှန်သော အနက်သဘောအားဖြင့် အိမ်ဟူသည် မရှိ။

ဤအတူပင် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာတို့ရှိလျှင် သတ္တဝါ၊ ပုဂ္ဂိုလ်ဟူသော အမည်ဝေါဟာရသည် ဖြစ်၏။ စစ်မှန်သော အနက်သဘောအားဖြင့် မူကား ‘ငါ’ ဖြစ်သည်ဟူ၍၎င်း၊ ‘ငါ’ဟူ၍၎င်း **‘စွဲလမ်းခြင်း (ဂါဟ)၏ တည်ရာဖြစ်သော သတ္တဝါမည်သည် မရှိ’**။ နာမ်နှင့်ရုပ်သာလျှင် ရှိ၏။ ဤသို့သောအမြင်သည် ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ မြင်သော ဉာဏ်အမြင်တည်း။

စတုဓာတုဝဝတ္ထာန် ကမ္မဋ္ဌာန်း

ဝဝတ္ထာန်ဟူသည်ကား ဓာတ်လေးပါးတို့၏သဘောကို မှတ်သည် ၏ အစွမ်းဖြင့် ဆုံးဖြတ်ခြင်း(ဉာဏ်)ပေတည်း။ လေးပါးသောဓာတ်တို့ကို ဆုံးဖြတ်ခြင်းသည် စတုဓာတုဝဝတ္ထာန် မည်၏။

ကျွမ်းကျင်သော နွားသတ်သမားသည် နွားကိုသတ်ပြီးလျှင် လမ်း လေးခွဆုံအရပ်၌ အစုအပုံကိုပြု၍ ထိုင်နေသကဲ့သို့ ထားမြဲသော ဤရုပ် ကိုယ်၌ ပထဝီဓာတ်သည် ရှိ၏။ အာပေါဓာတ်သည် ရှိ၏။ တေဇောဓာတ် သည် ရှိ၏။ ဝါယောဓာတ်သည် ရှိ၏ဟု ဤသို့ ဓာတ်အားဖြင့် ရှုဆင်ခြင်၏။

သတ္တသညာမှ ဓာတ်သညာ

‘ထိုနွားသေကောင်ကို မခွဲခြမ်းရသေးမီ’ ထိုကာလအတွင်း၌ နွားဟူသော အမှတ်သညာသည် မပျောက်သေးပေ။ (အစုအပုံအားဖြင့်) ခွဲခြမ်းပြီးသောအခါ၌မူ နွားဟူသော အမှတ်သညာသည် ကွယ်ပျောက် ၏။ အသားဟူသော အမှတ်သညာသည် ဖြစ်၏။

ထို့အတူပင် တည်မြဲတိုင်း ဤရုပ်ကိုပင် တကိုယ်တည်းဟု ထင်ရ သည့် အစိုင်အခဲကိုခွဲခြမ်း၍ ‘ဓာတ်အားဖြင့် မရှုရသေးမီ’ ထိုကာလ အတွင်း၌ သတ္တဝါဟူ၍၎င်း ယောက်ျားဟူ၍၎င်း ပုဂ္ဂိုလ်ဟူ၍၎င်း ထင်သော အမှတ် သညာသည် မကွယ်ပျောက်သေး။ ဓာတ်အားဖြင့် ရှုဆင်ခြင်သော အခါ၌မူ သတ္တဝါဟုထင်သော အမှတ်သညာသည် ကွယ်ပျောက်၏။ ဓာတ် ၏ အစွမ်းဖြင့်သာလျှင် (ဘာဝနာစိတ်)သည် ကောင်းစွာတည်၏။

ဤကမ္မဋ္ဌာန်းကိုပွားရန် အလိုရှိသော ရဟန်းသည် ဆိတ်ငြိမ်ရာသို့ ကပ်ရောက်လျက် မိမိ၏ရူပကာယ တကိုယ်လုံးကို (ဓာတ်အစုအဝေး အဖြစ်ဖြင့်) နှလုံးသွင်းပြီး ဤရုပ်ကိုယ်၌ ခက်မာခြင်း၊ ကြမ်းတမ်းခြင်းသည် ပထဝီဓာတ်တည်း၊ ဖွဲ့စည်းခြင်း၊ ယိုစီးခြင်းသည် အာပေါဓာတ်တည်း၊ ရင့်

ကျက်စေခြင်း၊ ပူစေခြင်းသည် တေဇောဓာတ်တည်း၊ ထောက်ကန်ခြင်း လှုပ်ခြင်းသည် ဝါယောဓာတ်တည်းဟု ဤသို့ အကျဉ်းအားဖြင့် ဓာတ်တို့ကို သိမ်းဆည်း၍ ဓာတ်သဘောမျှဖြင့် သတ္တဝါမဟုတ်၊ အသက်ကောင် မဟုတ်သောအားဖြင့် အဖန်တလဲလဲ နှလုံးသွင်းအပ်၏။ ဆင်ခြင်အပ်၏။

မကြာမြင့်မီပင်လျှင် ဓာတ်တို့၏ အထူးအပြားကို ထင်လင်းစေသော ပညာကသိမ်းဆည်းအပ်သော သဘောတရားလျှင် အာရုံရှိသောကြောင့် ဥပစာရမျှဖြစ်သော သမာဓိသည် ဖြစ်ပေါ်၏။ ဤ၌ သမာဓိကို ပညာက သိမ်းဆည်းဟူသည်မှာ အာရုံကို ထင်လင်းစွာ သိစေသောအားဖြင့် စောင့်ရှောက် ထောက်ပံ့ခြင်းပင်တည်း။

ဥပစာရသမာဓိဟူသည် အပွနာသို့ ကပ်၍ဖြစ်သော သမာဓိကို ခေါ်ဆို၏။ ဤဓာတုဝဝတ္ထာန် ကမ္မဋ္ဌာန်း၌လည်း အပွနာသည် မရှိ။ ဓာတ်သဘောမျှအားဖြင့် အဖန်ဖန် နှလုံးသွင်းအပ်၏။ ထိုအခါ ယောဂီသည် ဓာတ်တို့၏ ‘လက္ခဏာ’လျှင် အာရုံရှိသော ‘ဥပစာရသမာဓိ’သည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။

‘သမာဓိ၏အာနိသင်’

ထိုဓာတ်တို့ကို အဖန်တလဲလဲ ဆင်ခြင်နှလုံးသွင်းနေသော ယောဂီ အား ဥပစာရသမာဓိသည် ဖြစ်ပေါ်၏။ ထိုဥပစာရ သမာဓိသည် လေးပါး ကုန်သော ဓာတ်တို့ကို ပိုင်းခြားဆုံးဖြတ်သော ဉာဏ်၏ အစွမ်းအာနုဘော် ကြောင့် စတုဓာတုဝဝတ္ထာန်ဟူ၍ ခေါ်ဆိုအပ်ခြင်းသို့ ရောက်၏။

အာနိသင်အကျိုးကား ဤစတုဓာတုဝဝတ္ထာန်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို အား ထုတ်သော ရဟန်းသည် အတ္တမှ ဆိတ်ခြင်းသို့ သက်ဝင်၏။ ‘သတ္တဝါဟု ထင်မှတ်သောသညာ’ကို နုတ်ပယ်နိုင်၏။ ကာမဂုဏ်၌ ပျော်မွေ့ခြင်းကို နှိမ်နှင်း သည်းခံနိုင်၏။ အထူးကား ပညာကြီးတတ်၏။ (အမြိုက်နိဗ္ဗာန်)လျှင်

အဆုံး ရှိသည်လည်း ဖြစ်တတ်၏။ **(သုဂတိ)**သို့လည်း လားရောက်တတ်၏။
 သမာဓိကိုပွားခြင်း၏အကျိုးကား မျက်မှောက်ဘဝ၌ ချမ်းသာစွာ
 နေရခြင်း **(ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရ)**ဟူသော အကျိုးအာနိသင် ရှိ၏။ တည်
 ကြည်သောစိတ်ဖြင့် ဝိပဿနာရှုရန် အပ္ပနာသမာဓိကို၎င်း၊ ကာမဂုဏ်
 ကိလေသာတို့ဖြင့် ကျဉ်းမြောင်းလှသော လူ့ဘောင်၌ ဥပစာရသမာဓိ
 ကို၎င်း ပွားများအပ်၏။ ထို့ကြောင့် မြတ်စွာဘုရားသည် **‘သမာဓိံ ဘိက္ခဝေ
 ဘာဝေထ၊ သမာဟိတော ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ’**
 ရဟန်းတို့ သမာဓိကို ပွားကြကုန်လော့၊ ရဟန်းတို့ သမာဓိရှိသော ရဟန်း
 သည် ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ သိ၏ဟူ၍ ဟောတော်မူ၏။

ပညာဟူသည်

ပညာသည် (ရုပ်နာမ်)တရားတို့၏သဘောကို ထိုးထွင်းသိခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ မောဟတည်းဟူသော အမှောင်ကို ဖျက်ဆီးခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။ မတွေမဝေသိခြင်းဟူသော ပစ္စုပဋ္ဌာန် (ဉာဏ်၌ ရှေးရှုထင်သော အခြင်းအရာ)ရှိ၏။ ‘စိတ်တည်ကြည်သောသူသည် ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ သိ၏ မြင်၏’ဟု ဟောတော်မူသောကြောင့် သမာဓိ (စိတ်တည်ကြည်ခြင်း)သည် ထို (ပညာ)၏ပဒဋ္ဌာန် (နီးသောအကြောင်း)ပေတည်း။

သညာသိ-ဝိညာဏ်သိ-ပညာသိ

အပြားအားဖြင့် သိခြင်းအနက်သဘောကြောင့် ပညာမည်၏။ သညာသိ-ဝိညာဏ်သိတို့နှင့် အာရုံကိုသိခြင်း၌ တူသော်လည်း သညာသိ သည် အာရုံကို မှတ်သိရုံမျှဖြစ်၍ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တဟု လက္ခဏာသုံးပါး ထိုးထွင်းသိခြင်းကား မစွမ်းနိုင်။

ဝိညာဏ်သိကား အာရုံကိုလည်းသိ၏။ လက္ခဏာသုံးပါး ထိုးထွင်း သိခြင်းလည်းရောက်၏။ သို့သော် အရိယမဂ်ဖြစ်ပေါ်ခြင်းကား မစွမ်းနိုင်။ ပညာသိကား အာရုံလည်းသိ၏။ လက္ခဏာသုံးပါးကို ထိုးထွင်းလည်း သိ၏။ အဆင့်ဆင့်တက်၍ အရိယမဂ်ဖြစ်ပေါ်ခြင်းသို့လည်းရောက်၏။

ရူပက္ခန္ဓာ ပြဆိုချက်

အအေး (အပူ) စသည်တို့ကြောင့် ဖောက်ပြန်ခြင်းလက္ခဏာရှိ သော သဘောတရားအလုံးစုံကို တစ်ပေါင်းတည်းပြု၍ ရူပက္ခန္ဓာဟု သိ အပ်၏။ ဘူတရုပ်၊ ဥပါဒါရုပ်ဟူ၍ ၂-ပါးအပြားရှိ၏။ ဘူတရုပ်သည် ပထဝီ ဓာတ်၊ အာပေါဓာတ်၊ တေဇောဓာတ်၊ ဝါယောဓာတ်ဟူ၍ ၄-ပါး အပြားရှိ၏။

ဥပါဒါရုပ်သည် ၁။ စက္ခုပသာဒ-မျက်စိအကြည်ရုပ်၊ ၂။ သောတ ပသာဒ-နားအကြည်ရုပ်၊ ၃။ ယာနပသာဒ-နှာခေါင်းအကြည်ရုပ်၊ ၄။ ဇိဝှါ

ပသာဒ-လျှာအကြည်ရုပ်၊ ၅။ ကာယပသာဒ-ကိုယ်အကြည်ရုပ်၊ ၆။ ရူပါရုံ
အဆင်းရုပ်၊ ၇။ သဒ္ဓါရုံ-အသံရုပ်၊ ၈။ ဂန္ဓာရုံ-အနံ့ရုပ်၊ ၉။ ရသာရုံ-အရသာ
ရုပ်၊ ၁၀။ ဣတ္ထိန္ဒြိယ-အမြင်ရေအစိုးရရုပ်၊ ၁၁။ ပုရိသိန္ဒြိယ-အဖိုဖြစ်ရေး
အစိုးရရုပ်၊ ၁၂။ ဇီဝိတိန္ဒြိယ-အသက်ရှင်ရေး အစိုးရရုပ်၊ ၁၃။ ဟဒယဝတ္ထု
ရုပ်၊ ၁၄။ ကာယဝိညတ်ရုပ်၊ ၁၅။ ဝစီဝိညတ်ရုပ်၊ ၁၆။ အာကာသဓာတ်၊
၁၇။ လဟုတာရုပ်၊ ၁၈။ မုဒုတာရုပ်၊ ၁၉။ ကမ္မညတာရုပ်၊ ၂၀။ ဥပစယရုပ်၊
၂၁။ သန္တတိရုပ်၊ ၂၂။ ဇရတာရုပ်၊ ၂၃။ အနိစ္စတာရုပ်၊ ၂၄။ ကဗဠိကာရ
အာဟာရရုပ်ဟူ၍ ၂၄-ပါး အပြားရှိ၏။

စက္ခုပသာဒခေါ် မျက်စိအကြည်ရုပ်သည် အဆင်းထင်ထိုက်သော
ဘူတရုပ်တို့၏ ကြည်ခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ အဆင်းအာရုံများဆီသို့
ဆွဲပို့ခြင်းကိစ္စ(ရသ)ရှိ၏။ စက္ခုဝိညာဏ်ခေါ် မြင်သိစိတ်၏ တည်ရာအဖြစ်
ဖြင့် (ရှုသိသောဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်သော အခြင်းအရာ(ပစ္စုပ္ပန်) ရှိ၏။
မြင်လိုသည့်တဏှာလျှင် အကြောင်းရှိသော ကံကြောင့်ဖြစ်ကုန်သော
ဘူတရုပ်တို့လျှင် နီးသောအကြောင်း (ပဒဋ္ဌာန်)ရှိ၏။

အဆင်းရူပါရုံ စသည်တို့တွင်ကား အဆင်းရူပါရုံသည် မျက်စိ
အကြည်၌ ထိခိုက်ခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ မြင်သိမှု-စက္ခုဝိညာဏ်၏ အာရုံ
ဖြစ်ခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ ထိုစက္ခုဝိညာဏ်၏ ကျက်စားရာအနေဖြင့် ထင်သော
အခြင်းအရာရှိ၏။ မှီရာ မဟာဘုတ်လေးပါးပင်လျှင် နီးသော အကြောင်း
ရှိ၏။ ဤအဆင်းရုပ်ကဲ့သို့ ကြွင်းသော ဥပါဒါရုပ်အားလုံးတို့သည်လည်း
မှီရာ မဟာဘုတ်လေးပါးလျှင် နီးသောအကြောင်း (ပဒဋ္ဌာန်)ရှိကုန်၏။

မျက်စိစသော ၅-ပါးသော အကြည်ရုပ်သည် အတ္တဘောကိုစွဲမှီ၍
ဖြစ်သောကြောင့် အဇ္ဈတ္တိက (ကိုယ်တွင်း)ရုပ် မည်၏။ အကြွင်းရုပ် ၂၃-ပါးသည်
ထိုမှ အပဖြစ်သောကြောင့် ဗာဟိရရုပ် မည်၏။ (အဓိ + အတ္တ+ အဇ္ဈတ္တ

ဟူသည် **အတ္တကို စွဲမှီ၍ဖြစ်သော** ကိုယ်တွင်းတရားဖြစ်၏။)

မျက်စိအကြည်စသော ရုပ် ၉-ပါး (မျက်စိ၊ နား၊ နှာ၊ လျှာ၊ ကိုယ်၊ အဆင်း၊ အသံ၊ အနံ့၊ အရသာ)နှင့် ပထဝီ တေဇော ဝါယောဟူသော ဤ ရုပ် ၁၂-ပါးသည် မျက်စိနှင့်အဆင်းစသည် အချင်းချင်းထိခိုက်ခြင်းအားဖြင့် ယူအပ်သိအပ်သောကြောင့် **ဩဠာရိက-သိလွယ်၍ ကြမ်းသော** ရုပ်မည်၏။ အကြွင်း ၁၆-ပါးသည် သုခုမ သိမ်မွေ့သောရုပ် မည်၏။

ဝိညာဏက္ခန္ဓာ ပြဆိုချက်

‘အာရုံကို အထူးသိခြင်း လက္ခဏာရှိသော သဘောတရား အလုံးစုံကို တပေါင်းတည်းပြု၍ ဝိညာဏက္ခန္ဓာဟု သိအပ်၏။’ (အမှတ်ပြုသိခြင်း-မှတ်သားခြင်းမှ) အထူးသိတတ်၏။ ထို့ကြောင့် ဝိညာဏ်ဟု ဆိုအပ်သည်။ ဝိညာဏ်၊ စိတ်၊ မနောဟူသော ဤအမည်သုံးခုသည် အနက်အားဖြင့် အထူးသိခြင်း လက္ခဏာဟူသော သဘောအားဖြင့် တစ်ပါးတည်းသာဖြစ်သည်။ အမျိုးဇာတ်အားဖြင့် (၁)ကုသိုလ်စိတ်၊ (၂)အကုသိုလ်စိတ် (၃)အဗျာကတစိတ်ဟူ၍ သုံးပါး အပြားရှိ၏။

ဝေဒနာက္ခန္ဓာ ပြဆိုချက်

‘ခံစားခြင်း လက္ခဏာရှိသော သဘောတရားအလုံးစုံကို တပေါင်းတည်းပြု၍ ဝေဒနာက္ခန္ဓာဟူ၍ သိအပ်၏။’ ထိုဝေဒနာသည် ခံစားခြင်း လက္ခဏာဟူသော **(သဘောအားဖြင့် တစ်ပါးတည်းသာ)**ဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း အမျိုးဇာတ်၏အစွမ်းအားဖြင့် ကုသိုလ်ဝေဒနာ၊ အကုသိုလ်ဝေဒနာ၊ အဗျာကတဝေဒနာဟူ၍ သုံးပါးအပြားရှိ၏။ ဝေဒနာသည် **(သဘာဝ)** အားဖြင့် ‘**သုခ၊ ဒုက္ခ၊ သောမနဿ၊ ဒေါမနဿ၊ ဥပေက္ခာ**’ဟူ၍ ၅-ပါးအပြားရှိ၏။

သညာက္ခန္ဓာ ပြဆိုချက်

‘မှတ်သားခြင်း လက္ခဏာရှိသော သဘောတရားအလုံးစုံကို တပေါင်း

တည်းပြု၍ သညာက္ခန္ဓာဟူ၍ သိအပ်၏။' ထိုသညာသည် မှတ်သားခြင်း လက္ခဏာဟူသော သဘောအားဖြင့် တစ်ပါးတည်းသာဖြစ်သည်။ သို့သော် လည်း အမျိုးဇာတ်၏အစွမ်းအားဖြင့် ကုသိုလ်သညာ အကုသိုလ်သညာ အဗျာကတသညာဟူ၍ သုံးပါးအပြားရှိ၏။

သင်္ခါရက္ခန္ဓာ ပြဆိုချက်

'ပြုလုပ်ခြင်း၊ ကြောင့်ကြစိုက်ခြင်း လက္ခဏာရှိသော သဘောတရား အလုံးစုံကို တပေါင်းတည်းပြု၍ သင်္ခါရက္ခန္ဓာဟူ၍ သိအပ်၏။' လက္ခဏာ စသည် အလိုအားဖြင့် တစ်ပါးတည်းဖြစ်သော်လည်း အမျိုးဇာတ်အားဖြင့် ကုသိုလ်သင်္ခါရ၊ အကုသိုလ်သင်္ခါရ၊ အဗျာကတသင်္ခါရဟူ၍ သုံးပါးအပြား ရှိကုန်၏။

(ဖဿ) - အာရုံကိုတွေ့ထိ ခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ တိုက်ခိုက်ခြင်းကိစ္စ (ရသ) ရှိ၏။ ဒွါရ-အာရုံ-ဝိညာဏ်ဟူသော ဤသုံးပါးတို့ ပေါင်းဆုံမိသည့် အနေအားဖြင့် (ဉာဏ်အား)ရှေးရှုထင်၏။ ထင်ပေါ်လာသော အာရုံလျှင် နီးသောအကြောင်း (ပဒဋ္ဌာန်)ရှိ၏။

(စေတနာ) - စေ့ဆော်တိုက်တွန်းခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ အားထုတ်ခြင်း၊ ကြောင့်ကြပြုခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ စီမံသည့်အနေဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။

(ဝီရိယ) - အားထုတ်ခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ အတူဖြစ်ဖက် တရားတို့ အားထောက်ပံ့အားပေးခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ မဆုတ်နစ်သည်၏ အဖြစ်ဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။

(သမာဓိ) - အာရုံတစ်ပါးသို့ မရွေ့မလျား မပျံ့သွားခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ တစ်နည်းကား ယှဉ်ဖက်တရားတို့ကို မပျံ့လွင့်စေခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ အတူဖြစ်ဖက်တရားတို့ကို ပေါင်းစုစေခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ ငြိမ်သက်သည့်အနေ အားဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။

(သတိ) - အောက်မေ့ခြင်း၊ အမှတ်ရခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ မမေ့စေခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ အစောင့်အရှောက် အနေအားဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ တစ်နည်းကား အာရုံဆီသို့ ရှေးရှုပြုနေသည့်အဖြစ်ဖြင့် ဉာဏ်အား ရှေးရှု ထင်၏။ ခိုင်မြဲသော အမှတ်သညာလျှင် နီးသောအကြောင်းရှိ၏။

(အမောဟ) - သဘောမှန်အတိုင်း ထိုးထွင်းသိခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ အာရုံကို ထင်လင်းစေခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။ တွေဝေမှု ကင်းသောအားဖြင့် ရှေးရှုထင်၏။

(ဆန္ဒ) - ပြုလိုကာမျှ လက္ခဏာရှိ၏။ အာရုံကိုရှာခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ အာရုံကို အလိုရှိသည့်အဖြစ်ဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ ထိုအလို ရှိသောအာရုံသည်ပင် ယင်းဆန္ဒ၏ နီးသောအကြောင်း ပဒဋ္ဌာန်ပေတည်း။

(မနသိကာရ) - မနသိ-စိတ်၌+ကာရ-ပြုခြင်း-ထားခြင်း-နှလုံးသွင်း ခြင်းပေတည်း။ ၎င်းသည် (ယှဉ်ဖက်တရားတို့ကို အာရုံဆီသို့) သွားစေခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ ယှဉ်ဖက်တရားတို့ကို အာရုံ၌ ယှဉ်စေခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။ အာရုံ သို့ ရှေးရှုပြုနေသည့်အဖြစ်ဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ အာရုံလျှင် နီးသောအကြောင်းရှိ၏။

(မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ) - မသင့်မမှန်သော အကြောင်းနည်းလမ်းဖြင့် နှလုံးသွင်း လက္ခဏာရှိ၏။ အမှန်ကိုကျော်လွန်၍ အမှားအားဖြင့် သုံးသပ်ခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။ မှားယွင်းစွာ အခိုင်အမာ နှလုံးသွင်း ယူစွဲနေသည်ဟု (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ အရိယာတို့ကို မဖူးမြင်လိုခြင်း နီးသောအကြောင်းရှိ၏။ အလွန်ကဲဆုံး အကြီးဆုံးအပြစ်ဟု မှတ်အပ်၏။

(ဥဒ္ဓစ္စ) - မငြိမ်သက်ခြင်း မတည်တံ့ခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ ချာချာ လည် သည်၏အဖြစ်ဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှု ထင်၏။ ကျောက်ခဲကျလာ၍ ခတ်မိ သဖြင့် ပျံတက်နေသောပြာနှင့် တူ၏။ မသင့်မတော်စွာ နှလုံးသွင်းခြင်းလျှင်

နီးသောအကြောင်းရှိ၏။

(လောဘ) - လိုချင်မက်မောခြင်း သဘောသည် လောဘမည်၏။ အာရုံကို သိမ်းယူခြင်းလက္ခဏာရှိသည်။ မျောက်နဲ့စေးကဲ့သို့ပင် အာရုံ၌ ရှေးရှုငြိကပ်ခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ အိုးကင်းပူ၌ ပစ်ချလိုက်သော သားတစ်ကဲ့သို့ မစွန့်လွှတ်နိုင်သည့် အနေအားဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ အာရုံ တို့၌ သာယာဖွယ်ဟု မြင်ခြင်းလျှင် နီးသောအကြောင်းရှိ၏။

(ဒေါသ) - ယှဉ်ဘက်သမ္ပယုတ်တရားတို့အား ဖျက်ဆီးခြင်းသဘောရှိ၍ ကြမ်းတမ်း (အမျက်ထွက်)ခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ ကိုယ်ကို တုန်လှုပ်စေခြင်း၊ မှီရာ ရုပ်ကိုလောင်ခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ မိမိနှင့် သူတပါးကို ဖျက်ဆီးတတ်သည့်အနေဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ ‘အာယာတ’ ဝတ္ထုလျှင် နီးသောအကြောင်းရှိ၏။

(မောဟ) - တွေဝေတတ် အမှန်ကိုမသိတတ် အမှားကိုသိခြင်းမျှ သဘောဖြစ်၏။ စိတ်၏ ဉာဏ်မြင်ကန်းခြင်း၊ အမှန်မသိခြင်း လက္ခဏာရှိသည်။ ထိုးထွင်း၍မသိစေခြင်း၊ အာရုံ၏သဘောမှန်ကို ဖုံးကွယ်ခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ အမှန်မသွား အမှားမြင်သည့်အနေဖြင့်၊ ဉာဏ်မြင်ကန်းအောင်ပြုသည့် အမိုက် တိုက်အနေဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှု ထင်၏။ အယောနိသောမနသိကာရလျှင် နီးသောအကြောင်း ရှိ၏။ အကုသိုလ်အားလုံးတို့၏ အရင်းမူလဟု မှတ်အပ်၏။

‘မောဟနှင့်ဒိဋ္ဌိအထူး’

မောဟသည် (အနိစ္စ ဒုက္ခ အနတ္တ)တို့ကို ပကတိသိနေကျအတိုင်း **(နိစ္စ သုခ အတ္တ)**ဟု မှားယွင်းစွာသိ၏။ ဒိဋ္ဌိသည် အတ္တမဟုတ်သော ရုပ်နာမ် သဘောတရားတို့ကို အတ္တဟူ၍လည်းကောင်း၊ ယင်း**(အတ္တ)**သည် မပျက် စီးဘဲ **(အမြဲတည်)**ရှိနေသည်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ သို့မဟုတ် သေသောအခါ **(လုံးဝပျောက်ပျက်)**သွားသည်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ **(ကံနှင့်ကံ၏အကျိုး**

သည်မရှိ)ဟူ၍လည်းကောင်း စသည်ဖြင့် မှားယွင်းစွာ ထင်မြင် စွဲလမ်းခြင်း ဖြစ်သည်။ ဤသို့အားဖြင့် မောဟနှင့် ဒိဋ္ဌိတို့သည် အလွဲသိမြင်ပုံခြင်း ကွဲပြား၏။

အစဉ်အားဖြင့်ပြဆိုချက်

အစဉ်အားဖြင့်ဟူရာ၌ ဒေသနာက္ကမ-ဟောကြားသည့် ဒေသနာအစဉ်၊ ဥပတ္တိက္ကမ-ဖြစ်စဉ်၊ ပဋိပတ္တိက္ကမ-ကျင့်စဉ်၊ ပဟာနက္ကမ-ပယ်စဉ်၊ ဘူမိက္ကမ-ဘုံအစဉ်ဟူ၍ အစဉ်သည် (၅)ပါးအပြားရှိ၏။

ခန္ဓာနှင့် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ

အတိတ်-အနာဂတ်-ပစ္စုပ္ပန်ဖြစ်သော၊ ကိုယ်တွင်းကိုယ်ပလည်း ဖြစ်သော၊ အကြမ်းအနုလည်းဖြစ်သော၊ အယုတ်အမြတ်လည်းဖြစ်သော၊ အဝေးအနီးလည်းဖြစ်သော အလုံးစုံသောရုပ်သည် ရှိ၏။ ရဟန်းတို့ ဤ အလုံးစုံသော ရုပ်ကို ရူပက္ခန္ဓာဟု ဆိုအပ်၏။ အတိတ် အနာဂတ် ပစ္စုပ္ပန် ဖြစ်သော။ပ။ အလုံးစုံသော ဝေဒနာသည်ရှိ၏။ ပ။ အလုံးစုံသော သညာ သည် ရှိ၏။ပ။ အလုံးစုံသော သင်္ခါရတို့သည် ရှိကုန်၏။ ပ။ အလုံးစုံ ကုန်သော ဝိညာဏ်သည် ရှိ၏။ ရဟန်းတို့ ဤအလုံးစုံသော ဝိညာဏ်ကို ဝိညာဏက္ခန္ဓာဟု ဆိုအပ်၏။ ရဟန်းတို့ ဤငါးပါးတို့ကို ငါးပါးကုန်သော ခန္ဓာဟူ၍ ခေါ်ဆိုအပ်ကုန်၏။

ရဟန်းတို့ ငါးပါးကုန်သော ဥပါဒါနက္ခန္ဓာတို့သည် အဘယ်တို့နည်း၊ ရဟန်းတို့ အတိတ် အနာဂတ် ပစ္စုပ္ပန်ဖြစ်သော။ပ။ အနီး၌မူလည်းဖြစ် သော သာသဝ ဥပါဒါနိယဖြစ်သော အလုံးစုံသော ရုပ်သည်ရှိ၏။ ရဟန်းတို့ သာသဝ ဥပါဒါနိယဖြစ်သော ဤအလုံးစုံသောရုပ်ကို ရူပုပါဒါနက္ခန္ဓာဟု ခေါ်ဆိုအပ်၏။ အတိတ် အနာဂတ် ပစ္စုပ္ပန်ဖြစ်သော။ပ။ သာသဝ ဥပါဒါနိယ ဖြစ်သော အလုံးစုံသောဝိညာဏ်သည် ရှိ၏။ ရဟန်းတို့ သာသဝ ဥပါဒါနိယ ဖြစ်သော ဤအလုံးစုံသော ဝိညာဏ်ကို ဝိညာဏုပါဒါနက္ခန္ဓာဟု ခေါ်ဆို

အပ်၏။ ရဟန်းတို့ သာသဝ ဥပါဒါနိယဖြစ်သော ဤငါးပါးတို့ကို ငါးပါးကုန်
သော ဥပါဒါနက္ခန္ဓာဟူ၍ ခေါ်ဆိုအပ်၏။

အကျဉ်းနှင့်အကျယ်

အကျဉ်းအားဖြင့် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့ကို အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တ၊
သင်္ခတ (ပြုပြင်အပ်သည့်)တရား၊ သူသတ်သမားအဖြစ်ဖြင့် ရှုအပ်ကုန်၏။

အကျယ်အားဖြင့်မူကား ဤခန္ဓာငါးပါးတို့တွင် အနှိပ်အနှယ်မခံ
သောကြောင့်ရုပ်ကို ရေမြှုပ်စိုက်ကဲ့သို့ ရှုအပ်၏။ တစ်ခဏမျှသာ မွေ့လျော်
ဖွယ်ရှိသောကြောင့် ဝေဒနာကို ရေပွက်ကဲ့သို့ ရှုအပ်၏။ အမှားမှား
အယွင်းယွင်း ပြောစေတတ်သောကြောင့် သညာကို တံလှုပ်ကဲ့သို့
ရှုအပ်၏။ အနှစ်မဲ့သောကြောင့် သင်္ခါရတို့ကို ငှက်ပျောတုံးကဲ့သို့ ရှုအပ်၏။
လှည့်စားတတ်သောကြောင့် ဝိညာဏ်ကို မျက်လှည့်ကဲ့သို့ ရှုအပ်၏။

ကိုယ်တွင်း(ရုပ်ကို အသုဘ) စက်ဆုပ်ဖွယ် မတင့်တယ်ဟု ရှုအပ်၏။
(ဒုက္ခဒုက္ခ၊ ဝိပရိဏာမဒုက္ခ၊ သင်္ခါရဒုက္ခ-ဟူသော) သုံးမျိုးသောဆင်းရဲ
တို့မှ မလွတ်သောကြောင့် (ဝေဒနာကို ဆင်းရဲဒုက္ခ)ဟု ရှုအပ်၏။ မစီမံ
မခန့်ခွဲနိုင်သောကြောင့် (သညာနှင့်သင်္ခါရတို့ကို အတ္တမဟုတ်သော
သဘောတရား အနတ္တ)ဟု ရှုအပ်ကုန်၏။ ဖြစ်ခြင်း ပျက်ခြင်းသဘော
ရှိသောကြောင့် (ဝိညာဏ်ကို မမြဲ-အနိစ္စ)ဟု ရှုအပ်၏။

အကျိုးပြီးပုံ

အကျယ်အားဖြင့် ရုပ်စသည်တို့ကို (ရေမြှုပ်စိုက်)စသည်နှင့်တူသည်
၏အဖြစ်ဖြင့် ရှုသောသူသည် (အနှစ်မဲ့သောခန္ဓာ)တို့၌ အနှစ်ရှိသည်
ဟု ထင်မြင်လေ့ မရှိတော့ပေ။

ရုပ်နှင့်အသုဘလက္ခဏာ

ကိုယ်တွင်း(ရုပ်ကို အသုဘဟု) ရှုသောသူသည် အာဟာရကိုပိုင်းခြား

၍သိ၏။ မတင့်တယ်သောရုပ်၌ **‘တင့်တယ်’**သည်ဟု ထင်မှတ်မှားသော **‘ဝိပလ္လာသ’**ကိုပယ်၏။ ကာမောဃကိုကျော်လွန်၏။ ကာမယောဂနှင့်မယှဉ် တော့ပေ။ **(ကာမာသဝ)**ဖြင့် ယိုစီးမှု အာသဝေါကင်း၏။ အဘိဇ္ဈာကာယ ဂန္ထကို ဖျက်ဆီး၏။ **(ကာမုပါဒါန်ကို မစွဲမှီ)**တော့ပေ။

ဝေဒနာနှင့်ဒုက္ခလက္ခဏာ

(ဝေဒနာကို ဒုက္ခဟု) ရှုသောသူသည် **‘ဖဿ’**ဟူသော အာဟာရ ကို ပိုင်းခြား၍သိ၏။ **‘ဆင်းရဲ ချမ်းသာ’**ဟု ထင်မှားသော **‘ဝိပလ္လာသ’**ကို ပယ်၏။ ဘဝေါဃကို ကျော်လွန်၏။ ဘဝယောဂနှင့်မယှဉ်တော့ပေ။ **(ဘဝါသဝ)**ဖြင့် ယိုစီးမှု-အာသဝေါကင်း၏။ **(ဗျာပါဒ)** ကာယဂန္ထကို ဖျက်ဆီး၏။ **(သီလဗ္ဗတုပါဒါန်ကို မစွဲမှီ)**တော့ပေ။

သညာနှင့်သင်္ခါရနှင့်အနတ္တလက္ခဏာ

(သညာနှင့်သင်္ခါရတို့ကို အနတ္တဟု) ရှုသောသူသည် **‘စေတနာ’** ဟူသော မနောသဉ္စေတနာဟာရကို ပိုင်းခြားသိ၏။ ဒိဋ္ဌောဃကို ကျော် လွန်၏။ ဒိဋ္ဌိယောဂနှင့်မယှဉ်၊ **(ဒိဋ္ဌိသဝ)**ဖြင့် ယိုစီးမှု-အာသဝေါကင်း၏။ ဣဒံသစ္စာ ဘိနိဝေသကာယဂန္ထကို ဖျက်ဆီး၏။ **(အတ္တဝါဒုပါဒါန်ကို မစွဲမှီ)**တော့ပေ။

ဝိညာဏ်နှင့်အနိစ္စလက္ခဏာ

(ဝိညာဏ်ကို အနိစ္စဟု) ရှုသောသူသည် စိတ်ဟူသော ဝိညာဏာ ဟာရကို ပိုင်းခြား၍သိ၏။ မမြဲသည်၌ **‘မြဲသည်’**ဟု ထင်မှားသော **‘ဝိပလ္လာသ’**ကို ပယ်၏။ အဝိဇ္ဇောဃကိုကျော်လွန်၏။ အဝိဇ္ဇာယောဂနှင့် မယှဉ်တော့ပေ။ **(အဝိဇ္ဇာသဝ)**ဖြင့် ယိုစီးမှု-အာသဝေါ ကင်း၏။ သီလဗ္ဗတ ပရာမာသ ကာယဂန္ထကို ဖျက်ဆီး၏။ **(ဒိဋ္ဌုပါဒါန်ကို မစွဲမှီ)**တော့ပေ။

စတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာန်း

ဝိပဿနာရှုနည်းကျမ်း (မဟာစည်ဆရာတော်ဘုရားကြီး)

ဒုက္ခသစ္စာ သမုဒယသစ္စာတရားတို့ကို ရှုမှတ်မှု ဝိပဿနာသည် သစ္စာ ၄-ပါးကိုသိသောမဂ်ဉာဏ်ကို ဖြစ်စေတတ်သောကြောင့် စတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာန်း မည်၏။ သစ္စာ ၄-ပါးကိုသိသောမဂ်ဉာဏ်ကို ဖြစ်စေတတ်သော ဝိပဿနာ ကမ္မဋ္ဌာန်းသည် စတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာန်း မည်၏။

မဟာသတိပဋ္ဌာနသုတ်၌ ဟောအပ်သော ၂၁-ပိုင်းတို့တွင် တစ်ပါးပါးသော အပိုင်းဒေသနာနှင့်အညီ အားထုတ်သောသူအား စတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာန်းဖြစ်၍ အရဟတ္တဖိုလ်တိုင်အောင် ရောက်နိုင်ပုံကို အဋ္ဌကထာ၌ ပြဆိုတော်မူ၏။

၁။ အာနာပါနပိုင်း - ဝင်သက်ထွက်သက်ကို သိမ်းဆည်းရှုမှတ်သောသတိသည် ဒုက္ခသစ္စာတည်း။ ထိုသတိကို ဖြစ်စေတတ်သော ပုရိမတဏှာ၊ ရှေးဘဝက ကုသိုလ်ကံပြုခဲ့ရာ တဏှာသည် သမုဒယသစ္စာတည်း။

ဒုက္ခနှင့် သမုဒယ ၂-ပါးတို့၏ မဖြစ်ရာ ချုပ်ငြိမ်းရာ နိဗ္ဗာန်သည် နိရောဓ သစ္စာတည်း။ ဒုက္ခကိုလည်း ပိုင်းခြားသိသော သမုဒယကိုလည်း ပယ်သော နိဗ္ဗာန်ကိုလည်းအာရုံပြုသော မိမိသန္တာန်၌ ဖြစ်ပေါ်သော အရိယမဂ်သည် မဂ္ဂသစ္စာတည်း။

ဝင်တယ်ထွက်တယ်ဟု မှတ်တိုင်း ဝါယော ဖောဋ္ဌဗ္ဗရုပ်တို့ကို အမှတ်ရသော သတိဖြစ်ပေါ်၏။ ဤသတိသည် ပုဗ္ဗဘာဂ ဝိပဿနာမဂ် ဖြစ်သောကြောင့် 'ဘာဝေတဗ္ဗ မဂ္ဂသစ္စာ'ပင်တည်း။ သို့သော် မုချအားဖြင့် အရိယမဂ္ဂသစ္စာ မမည်။ 'လောကီ'တရားသာဖြစ်၍ 'ဒုက္ခအရိယသစ္စာ'၌သာ ဝင်၏။ စတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာန်းဟူသည် မုချအရိယသစ္စာကိုသာ ရည်ရွယ်၍ အားထုတ် အပ်သော ဝိပဿနာပေတည်း။

စတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာန်း၌ ယင်းသတိကို ဒုက္ခသစ္စာဟုသာ ဆိုသည်။ သတိကို ပဓာနပြု၍ ဒုက္ခသစ္စာဟု ဆိုခြင်းဖြစ်သည်။ “သတိနှင့်ယှဉ်သော စိတ်၊ စေတသိက်၊ မှီရာရုပ်၊ အာရုံရုပ်ဖြစ်သော ဝင်လေထွက်လေ ဝါယောစသည့်တရားတို့ကိုလည်း ဒုက္ခသစ္စာဟူ၍ သိအပ်၏။ သတိနှင့် ယှဉ်ဘက် စိတ်၊ စေတသိက်တို့ကို မှတ်ခြင်းသည် ‘ပဋိဝိပဿနာ’ မည်၏။ **ဝိပဿနာကိုပင် တစ်ဖန် မှတ်သော ဝိပဿနာ**ဟု ဆို၏။

ဝင်သက်ထွက်သက်ကိုမှတ်သော ထိုသတိသည် အတ္တဘော၌ ဖြစ်၏။ အတ္တဘောကို ဖြစ်စေသော တဏှာသည် ထိုသတိကိုလည်း ဖြစ် စေ၏။ ထိုတဏှာမရှိခဲ့သော် တည်ရာအတ္တဘောနှင့်တကွ မှတ်မှု သတိ လည်း မရှိ။ သင်္ခါရကြောင့် ဝိညာဏ်ဖြစ်သည်ဆိုရာ၌ ထိုဝိညာဏ်လျှင် မျိုးစေ့ရှိ၍ ထိုဝိညာဏ်အစဉ်၌ဖြစ်သော ‘**လောကီဝိညာဏ်အားလုံး**’ ကိုပင် ‘**သင်္ခါရကြောင့်ဖြစ်သော ဝိညာဏ်**’ဟူ၍သာ (သုတ္တန်နည်း) အားဖြင့် ခေါ်ဆိုသကဲ့သို့တည်း။

‘**ယခုဘဝ ရုပ်နာမ်**’အလုံးစုံသည် ရှေးဘဝကပြုခဲ့သော ကုသိုလ် (ကံ)ကြောင့်ဖြစ်၏။ ဘဝနှင့်ကံ၏အကျိုးကို တောင့်တမှု ‘**တဏှာ**’ ရှိခြင်းကြောင့် ဖြစ်ခဲ့ရ၏။ ထို့ကြောင့် ယခုဘဝ ‘**ရုပ်နာမ်အားလုံး**’၏ အကြောင်းရင်းကား ‘**ထိုတဏှာ**’သာ ဖြစ်၏။ ၎င်းရုပ်နာမ်အစဉ်၌ ဖြစ်သော သတိကိုလည်း ထိုတဏှာကပင် ဖြစ်စေသည်မည်၏။ ထိုကြောင့် ‘**ဒုက္ခသစ္စာမည်သော ထိုသတိ**’၏ အကြောင်းရင်းဖြစ်သော ရှေးဘဝက ‘**တဏှာ**’သည် **သမုဒယသစ္စာ** မည်၏။

ရှေးဘဝက ပြီးခဲ့သော ဤသမုဒယကိုကား ‘**ပစ္စက္ခဉာဏ်**’ဖြင့် မသိနိုင်ချေ။ ဉာဏ်ရင့်သောအခါ၌ **ယခုလောလောဆယ် ဖြစ်ပေါ် သော တဏှာ**ကို ပစ္စက္ခဉာဏ်ဖြင့် မှတ်သိပြီး၍ ‘**အနုမာနဉာဏ်**’

ဖြင့်သာလျှင် ယင်း **‘အတိတ်တဏှာ’**ကို ရှုနိုင်ပေသည်။ **(အတိတ်တဏှာနှင့် ပစ္စုပ္ပန်တဏှာ)**သည် သဘောအားဖြင့် တူသည့် ပြင်တစ်ဦးတည်း၏ သန္တာန်၌ ဖြစ်သောကြောင့် ဧကတ္တနည်းအားဖြင့် တစ်ခုတည်းသာတည်း။ ထို့ကြောင့် **‘ပစ္စုပ္ပန်တဏှာ’**ကို မှတ်သိတိုင်း **‘သမုဒယသစ္စာ’**ကို မျက်မှောက် သိမြင်သည်သာ မည်၏။

သတိစသော **ဒုက္ခသစ္စာနှင့် သမုဒယသစ္စာ-တဏှာ**တို့၏ ချုပ်ငြိမ်းရာ နိဗ္ဗာန်သည် နိရောဓသစ္စာဖြစ်၏။ **‘နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံ’** ပြုလျက် သတိစသော ဒုက္ခသစ္စာတရားကိုလည်း ပိုင်းခြားသိစေသော သမုဒယ-တဏှာကိုလည်း ကင်းစေသော အရိယမဂ္ဂင်ရှစ်ပါးသည် မဂ္ဂသစ္စာ မည်၏။ ဉာဏဒဿန ဝိသုဒ္ဓိမည်သော မဂ်ဉာဏ် ၄-ပါးသို့ ရောက်ဆဲ ခဏ၌ သစ္စာ ၄-ပါးကို **‘တစ်ပြိုင်နက်’** သိမြင်၏။

ဒုက္ခကို သိပုံ - ဖြစ်မှုပျက်မှုရှိသော ဝင်သက်ထွက်သက်နှင့် မှတ်မှု သတိစသော သင်္ခါရတို့၏ ချုပ်ငြိမ်းခြင်းသဘောဖြစ်သော **‘နိဗ္ဗာန်’**ကို မဂ်ဉာဏ်ဖြင့် မျက်မှောက်တွေ့ရသောကြောင့် မှတ်သိရသော ဝင်သက်ထွက်သက် **‘ရုပ်’**ကို၎င်း၊ မှတ်မှု **‘သတိ’**စသော ဝိပဿနာကို၎င်း၊ **‘မိတ္တိရာရုပ်’**တို့ကို၎င်း၊ ဖြစ်မှုပျက်မှုမကင်းသော အလားတူ ရုပ်နာမ်၊ သင်္ခါရတို့ကို၎င်း **‘ဆင်းရဲသောတရား’** ဟု မတွေ့မဝေသိမှု ပြီး၏။

သမုဒယကို သိပုံ - သင်္ခါရတို့ကို ဆင်းရဲဟု မတွေ့မဝေ သိမှုပြီးသောကြောင့် ဝင်သက်ထွက်သက်နှင့် မှတ်သိမှု-သတိစသော ရုပ်နာမ် သင်္ခါရတို့၌ သာယာတောင့်တမှု မဖြစ်ထိုက်တော့ပြီ၊ **ပဟာနပ္ပဋိဝေဓ** မည်၏။

နိရောဓနှင့် မဂ္ဂကို သိပုံ - မှတ်အပ်သော ဝင်သက်ထွက်သက်နှင့် မှတ်မှုသတိစသော သင်္ခါရတို့၏ ချုပ်ငြိမ်းခြင်းသဘော နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုလျက် အမှန်အတိုင်းသိသော သမ္မာဒိဋ္ဌိစသော မဂ္ဂင်တရားတို့သည်

မိမိသန္တာန်၌ ထင်ရှား ဖြစ်ပေါ်ကုန်၏။ နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်သိခြင်းသည် **သစ္စိကိရိယာ ပဋိဝေဓ** မည်၏။

ဝင်သက်ထွက်သက်စသည်ကို ရှေးအဖို့က ရှုမှတ်ခဲ့ခြင်းကြောင့် နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုလျက် ယင်းမဂ္ဂင်တို့၏ ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းသည် **ဘာဝနာ ပဋိဝေဓ** မည်၏။ ဝင်သက်ထွက်သက်ကို အရင်းခံထား၍ မှတ်သော ဝိပဿနာယောဂီ၏ အရဟတ္တဖိုလ်တိုင်အောင် ဆိုက်ရောက်ပုံ အကျဉ်း တည်း။ အာနာပါနမှ ကြွင်းသောကမ္မဋ္ဌာန်းတို့၌လည်း သစ္စာ ၄-ပါးရောက် ပုံမှာ နည်းတူပင်ဖြစ်၏။ **‘သတိ၏အာရုံ’**မျှသာ ထူး၏။ ထိုအထူးကို ထုတ်ပြဦးအံ့။

၂။ ကုရိယာပထပိုင်း - သွား၊ ရပ်၊ ထိုင်၊ လျောင်းဟု ခေါ်သော ကုရိယာပထ ရုပ်တို့ကို မှတ်သော **‘သတိ’**သည် ဒုက္ခသစ္စာမည်၏။

၃။ သမ္မုဇဉပိုင်း - သွားခြင်း၊ ပြန်ခြင်း၊ ကွေးခြင်း၊ ဆန့်ခြင်းစသည့် ရုပ်တို့ကို မှတ်သော **‘သတိ’**သည် ဒုက္ခသစ္စာ မည်၏။

၄။ ပဋိကူလမနသိကာရပိုင်း - ဆံပင်၊ အမွှေး၊ ခြေသည်း၊ လက်သည်း၊ သွား၊ အရေ (၃၂)-ဖို့တို့ကို ရှုသော **‘သတိ’**သည် ဒုက္ခသစ္စာမည်၏။

၅။ ဓာတုမနသိကာရပိုင်း - ဓာတ်လေးပါးကိုမှတ်သော **‘သတိ’** သည် ဒုက္ခသစ္စာမည်၏။

၆-၁၄။ သိဝတိက(၉)ပိုင်း - ဖူးရောင်သော လူသေကောင်ကဲ့သို့ ရုပ်အပေါင်းကို ရှုမှတ်သော **‘သတိ’**သည် ဒုက္ခသစ္စာ မည်၏။

၁၅။ ဝေဒနာနုပဿနာ
ဝေဒနာကိုမှတ်သော **‘သတိ’**သည် ဒုက္ခသစ္စာ မည်၏။

၁၆။ စိတ္တာနုပဿနာ
စိတ်ကိုမှတ်သော **‘သတိ’**သည် ဒုက္ခသစ္စာ မည်၏။

၁၇။ နီဝရဏပိုင်း

နီဝရဏတို့ကိုမှတ်သော ‘သတိ’သည် ဒုက္ခသစ္စာ မည်၏။

၁၈။ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာပိုင်း

ခန္ဓာတို့ကိုမှတ်သော ‘သတိ’သည် ဒုက္ခသစ္စာ မည်၏။

၁၉။ အာယတနပိုင်း

အာယတန၊ သံယောဇဉ်တို့ကို မှတ်သော ‘သတိ’သည် ဒုက္ခသစ္စာ မည်၏။

၂၀။ ဗောဇ္ဈင်ပိုင်း

ဗောဇ္ဈင်တို့ကို မှတ်သော ‘သတိ’သည် ဒုက္ခသစ္စာ မည်၏။

၂၁။ သစ္စာပိုင်း

ဒုက္ခသစ္စာ၊ သမုဒယသစ္စာတို့ကို မှတ်သော ‘သတိ’သည်၎င်း၊ နိရောဓ-မဂ္ဂတို့၌ ညွတ်ကင်းသော ‘သတိ’သည်၎င်း ဒုက္ခသစ္စာ မည်၏။

သတိကိုသာ ဒုက္ခဟုဆိုခြင်းသည် ‘ပဓာနနည်း’ဖြင့် ပြဆိုခြင်းသာ တည်း။ ယှဉ်ဖက် စိတ်၊ စေတသိက်၊ ‘အာရုံဖြစ်သောရုပ်နာမ်’၊ ‘မိရာရုပ်’ စသည်တို့ကိုလည်း ဒုက္ခသစ္စာဟူ၍သာ မှတ်ရာ၏။ သတိ၏ အကြောင်းရင်း အတိတ်တဏှာနှင့် တစ်မျိုးတည်းပင်ဖြစ်သော လောလောဆယ် ‘သာယာတောင့်တမှု တဏှာ’ကိုလည်း မှတ်အပ်၏။ အတိတ် သမုဒယကို မှန်းဆ၍ရှုခြင်းသည်ကား ဉာဏ်ရင့်သောအခါ၌ အလိုလို ပင်ဖြစ်လတ္တံ့၊ ကြောင့်ကြစိုက်၍ ဆင်ခြင်ရန် မလိုပြီ။

ဤဆိုခဲ့သောနည်းဖြင့် ဒုက္ခသစ္စာ၊ သမုဒယသစ္စာတရားတို့ကို မှတ်သောသူသည် ‘စတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာန်း’ဟု ခေါ်သော ဝိပဿနာ ဘာဝနာကို ပွားများ အားထုတ်နေသည်မည်၏။ ဤသည်ကား သတိ ပဋ္ဌာနသုတ်၌ ဟောအပ်သော၂၁-ပိုင်းတို့တွင် စတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာန်းဖြစ်၍ အရဟတ္တဖိုလ်တိုင်အောင် ရောက်နိုင်ပုံကို အကျဉ်းပြဆိုခြင်းပေတည်း။

အင်္ဂုတ္တိုရ်ပါဠိတော် စတုတ္ထနိပါတ် မဟာဝဂ်
သောတာနုဂတသုတ်

ရဟန်းတို့ သောတပသာဒသို့ အစဉ်လျှောက်ကုန်သော နှုတ်ဖြင့် လေ့လာအပ်၊ စိတ်ဖြင့် ရှုဆင်ခြင်အပ်၍၊ ပညာဖြင့် ကောင်းစွာ ထိုးထွင်း၍ သိအပ်ကုန်သော (ပရိယတ်)တရားတို့၏ (မချွတ်ရလိမ့်မည်ဟု) မျှော်လင့်အပ်သော အကျိုးဆက်တို့သည် ဤလေးမျိုးတို့တည်း။

အဘယ်လေးမျိုးတို့နည်းဟူမူ- ရဟန်းတို့ ဤသာသနာတော်၌ ရဟန်းသည် သုတ် ဂေယျ ဝေယျာကရဏ ဂါထာ ဥဒါန်း ဣတိဝုတ် ဇာတ် အတ္တတဓမ္မ ဝေဒလ္လဟူသော တရားကိုသင်ကြား၏။ ထိုရဟန်းအား ထိုတရားတို့သည် ၁။ သောတပသာဒသို့ အစဉ်လျှောက်ကုန်သော ၂။ နှုတ်ဖြင့် လေ့လာအပ် ၃။ စိတ်ဖြင့် ရှုဆင်ခြင်အပ်ကုန်၍ ၄။ ပညာဖြင့် ကောင်းစွာ ထိုးထွင်း၍ သိအပ်ကုန်၏။

“ ပဌမ အကျိုးဆက် ”

ထိုရဟန်းသည် သတိလွတ်ကင်းသည် ဖြစ်၍ သေလွန်ရသော် နတ်ဘုံ တစ်မျိုးမျိုး၌ ဖြစ်၏။ ထိုနတ်ဘုံ၌ ချမ်းသာခြင်းရှိသော ထိုပုဂ္ဂိုလ်အား တရားအစုတို့သည် ပေါ်လွင်ထင်ရှားကုန်၏။ ရဟန်းတို့ သတိဖြစ်ခြင်းသည် နွဲ့နွေးသေး၏။ ထိုသတ္တဝါသည်ကား **‘လျင်စွာသာလျှင် တရားထူး’** ကို ရနိုင်၏။ ရဟန်းတို့ ဤသည်ကား သောတပသာဒသို့ အစဉ်လျှောက်ကုန်သော၊ နှုတ်ဖြင့် လေ့လာအပ်၊ စိတ်ဖြင့် ရှုဆင်ခြင်အပ်ကုန်၍၊ ပညာဖြင့် ထိုးထွင်း၍ သိအပ်ကုန်သော တရားတို့၏ **(မချွတ်ရလိမ့်မည်ဟု)** မျှော်လင့်အပ်သော ပဌမအကျိုးဆက်တည်း။

“ ဒုတိယ အကျိုးဆက် ”

ထိုရဟန်းသည် သတိ လွတ်ကင်းသည် ဖြစ်၍ သေလွန်ရသော် နတ်ဘုံ

တစ်မျိုးမျိုး၌ ဖြစ်၏။ ထိုနတ်ဘုံ၌ ချမ်းသာခြင်းရှိသော ထိုပုဂ္ဂိုလ်အား (ပရိယတ်) တရားအစုတို့သည် မပေါ်လွင် မထင်ရှားကုန်၊ စင်စစ်သော်ကား တန်ခိုးကြီး၍ စိတ်၏ လေ့လာခြင်းသို့ ရောက်ပြီးသော **(ရဟန်း)**သည် **‘နတ်ပရိသတ်’**၌ တရားကို ဟောကြား၏။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်အား “ရှေးဘဝက ငါ ကျင့်ခဲ့ဖူးသော မြတ်သော အကျင့်ဟူသော ထိုဓမ္မဝိနယသည် (ယခု ရဟန်း ဟောနေသော) ဤဓမ္မဝိနယပင်တည်း”ဟု စိတ်အကြံ ဖြစ်၏။ ရဟန်းတို့ သတိဖြစ်ခြင်းသည် နံ့နွေးသေး၏။ ထိုအခါ၌ ထိုသတ္တဝါသည် လျင်စွာသာ လျှင် တရားထူးကို ရနိုင်၏။ ရဟန်းတို့ ဤသည်ကား သောတပသာဒသို့ အစဉ်လျှောက်ကုန်သော၊ နှုတ်ဖြင့် လေ့လာအပ်၊ စိတ်ဖြင့် ရှုဆင်ခြင် အပ်ကုန်၍၊ ပညာဖြင့် ကောင်းစွာ ထိုးထွင်း၍ သိအပ်ကုန်သော တရား တို့၏ (မချွတ်ရလိမ့်မည်ဟု) မျှော်လင့်အပ်သော ဒုတိယ အကျိုးဆက်တည်း။

“ တတိယ အကျိုးဆက် ”

ထိုရဟန်းသည် သတိလွတ်ကင်းသည် ဖြစ်၍ သေလွန်ရသော် နတ်ဘုံ တစ်မျိုးမျိုး၌ဖြစ်၏။ ထိုနတ်ဘုံ၌ ချမ်းသာခြင်းရှိသော ထိုပုဂ္ဂိုလ် အား (ပရိယတ်) တရားအစုတို့သည် မပေါ်လွင် မထင်ရှားကုန်၊ တန်ခိုးကြီး၍ စိတ်၏ လေ့လာခြင်းသို့ ရောက်ပြီးသော ရဟန်းသည်လည်း နတ်ပရိသတ်၌ တရားမဟော၊ စင်စစ်သော်ကား **(နတ်သား)**သည် **‘နတ်ပရိသတ်’**၌ တရား ဟော၏။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်အား “ရှေးဘဝက ငါကျင့်ခဲ့ဖူးသော မြတ်သော အကျင့် ဟူသော ဓမ္မဝိနယသည် (ယခု နတ်သား ဟောနေသော) ဤဓမ္မဝိနယ ပင်တည်း”ဟု အကြံဖြစ်၏။ ရဟန်းတို့ သတိဖြစ်ခြင်းသည် နံ့နွေးသေး၏။ ထိုအခါ ထိုသတ္တဝါသည် လျင်စွာသာလျှင် တရားထူးကို ရနိုင်၏။ ရဟန်းတို့ ဤသည်ကား သောတပသာဒသို့ အစဉ် လျှောက်ကုန်သော၊ နှုတ်ဖြင့် လေ့လာအပ်၊ စိတ်ဖြင့် ရှုဆင်ခြင် အပ်ကုန်၍၊ ပညာဖြင့်ကောင်းစွာ ထိုးထွင်း၍

သိအပ်ကုန်သော တရားတို့၏ (မချွတ်ရလိမ့်မည်ဟု) မျှော်လင့်အပ်သော တတိယ အကျိုးဆက်ပေတည်း။

“ စတုတ္ထ အကျိုးဆက် ”

ထိုရဟန်းသည် သတိလွတ်ကင်းသည်ဖြစ်၍ သေလွန်ရသော် နတ်ဘုံ တစ်မျိုးမျိုး၌ ဖြစ်၏။ ထိုနတ်ဘုံ၌ ချမ်းသာခြင်းရှိသော ထိုပုဂ္ဂိုလ်အား (ပရိယတ်) တရားအစုတို့သည် မပေါ်လွင် မထင်ရှားကုန်၊ တန်ခိုးကြီး၍ စိတ်၏ လေ့လာခြင်းသို့ ရောက်ပြီးသော ရဟန်းသည်လည်း နတ်ပရိသတ်၌ တရားမဟော၊ နတ်သားသည်လည်း နတ်ပရိသတ်၌ တရားမဟော၊ စင်စစ် သော်ကား ရှေးဦးစွာဖြစ်နှင့်သော (နတ်သား)သည် နောက်မှဖြစ်လာ သော (နတ်သား)ကို “အချင်း နတ်သား ရှေးဘဝက ငါတို့ကျင့်ခဲ့ဖူးသော မြတ်သောအကျင့်ဟူသော ထိုဓမ္မဝိနယကို သင်အောက်မေ့လော့၊ အချင်း နတ်သား သင်အောက်မေ့လော့”ဟု အောက်မေ့စေ၏။ ထိုနတ်သားသည် “အချင်း ငါသည်အောက်မေ့၏၊ အချင်း ငါသည် အောက်မေ့၏”ဟု ဆို၏။ ရဟန်းတို့ သတိဖြစ်ခြင်းသည် နံ့နွေးသေး၏။ ထိုအခါ ထိုသတ္တဝါသည် လျင်စွာသာလျှင် တရားထူးကို ရနိုင်၏။ ရဟန်းတို့ ဤကား သောတ ပသာဒသို့ အစဉ် လျှောက်ကုန်သော၊ နှုတ်ဖြင့် လေ့လာအပ်၊ စိတ်ဖြင့် ရှုဆင်ခြင် အပ်ကုန်၍၊ ပညာဖြင့် ကောင်းစွာထိုးထွင်း၍ သိအပ်ကုန်သောတရားတို့၏ (မချွတ်ရလိမ့်မည်ဟု) မျှော်လင့်အပ်သော စတုတ္ထ အကျိုးဆက်ပေတည်း။

ရဟန်းတို့ ၁။ သောတပသာဒသို့ အစဉ်လျှောက်ကုန်သော၊ ၂။ နှုတ်ဖြင့် လေ့လာအပ်၊ ၃။ စိတ်ဖြင့် ရှုဆင်ခြင်အပ်၍၊ ၄။ ပညာဖြင့် ကောင်းစွာ ထိုးထွင်းသိအပ်ကုန်သော တရားတို့၏ (မချွတ်ရလိမ့်မည်ဟု) မျှော်လင့် အပ်သော အကျိုးဆက်တို့သည် ဤလေးမျိုးတို့တည်းဟု (မိန့်တော်မူ၏)။

ပဌမသုတ်။

ကျမ်းကိုးများ

- ၁။ ဆဋ္ဌသံဂါယနာတင် ပိဋကတ်သုံးပုံ (မြန်မာပြန်)
- ၂။ မဟာသတိပဋ္ဌာနသုတ်နိဿယ (ဆရာတော် ဦးဗုဓ်)
- ၃။ ဝိသုဒ္ဓိမဂ် -မြန်မာပြန် (မဟာစည်ဆရာတော်ဘုရားကြီး)
- ၄။ ဝိပဿနာရှုနည်းကျမ်း (မဟာစည်ဆရာတော်ဘုရားကြီး)

“သတိနှင့်အတူ”

အို သတိ
သင့်ကို ပစ်ပါယ်ထားခြင်းကို
အပြစ်မယူပါနှင့်။

အို သတိ
သင် ကျွန်ုပ်နှင့်အတူရှိနေပါလျက်
သင်ကို ဂရုမပြုမိသည်ကို
သည်းခံပေးပါ။

အို သတိ
သင်၏အစွမ်းသတ္တိ
သင်၏ဖန်ဆင်းပေးနိုင်မှုကို
ကျွန်ုပ်ကောင်းကောင်းသိခဲ့ရပါသည်။

အို သတိ
သင်မရှိသည့်အခါ
အလုံးအရင်းနှင့်လာသော
အကုသိုလ်အပေါင်းကြောင့်
ကျွန်ုပ်ဒုက္ခအတိ ရောက်ခဲ့ရပါသည်။

အို သတိ
သင်ရှိနေပါက
အဘယ်သို့သောအကုသိုလ်မျှ
ဝင်ရောက်ရန် မဝံ့ခဲ့ပါ။

အို သတိ
 ယခုမှစ၍ သင့်ကို ဂရုပြုပါမည်။
 သင့်ကို ကျွန်ုပ်ကိုယ်နှင့်
 မခွာထားပါမည်။
 မနောအိမ်တွင်
 သေချာပြုစုပါမည်။
 သင်ထွက်ခွာသွား၍
 မရအောင် သင့်အကူအညီနှင့်
 ဒါနခြံတွင် သီလတံတိုင်းကာရံပြီး
 ဘာဝနာအိမ်လေး တည်ထားပါမည်။

အို သတိ
 သင့်နှင့်အတူ
 ယှဉ်တွဲနေထိုင်ပြီး
 သံသရာခရီးဆုံးအောင်
 လျှောက်လှမ်းပါမည်။
 အသင်သတိ ကြည်ဖြူလက်ခံပေးပါ။

(၁၉. ၁၀. ၂၀၁၃ မှ ၃. ၁၀. ၂၀၁၃ အထိ) ဒေါက်တာစိုးလွင်
 (မန္တလေး)၏ တောင်ကြီးမြို့ အ. ထ. က(၄) တွင် ဓမ္မလမ်း အခြေခံဝိပဿနာ
 သင်တန်းတက်ရောက်ပြီး သတိ၏ အရေးပါပုံကို သိရှိပြီး ရေးဖွဲ့ပါသည်။

မောင်တင်မောင် (တောင်ကြီး)

၂၁. ၁၀. ၂၀၁၃